

De leerkracht doet ertoe!

Een preventieve aanpak van probleemgedrag in de klas.

Anneloes Eichhorn
Studentnummer 1400912
M SEN
Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute gedragsspecialist
Begeleid door Wim van der Meulen
Juni 2012

Inhoud

Samenvatting.....	3
Intro	4
Aanleiding	5
1. Aanleiding voor het onderzoek	6
Probleemformulering	6
Huidige situatie.....	6
Theorie	7
Aanname	7
Doel	8
Onderzoeksvraag.....	8
2. Theoretisch Kader	9
Inleiding.....	9
Probleemgedrag	9
Omgaan met probleemgedrag	11
School Wide Positive Behavior Support	13
Oplossingsgericht coachen.....	15
Sandwich feedback.....	18
Afbeelding 2.4 “sandwich feedback”	18
Conclusie.	18
3. Onderzoeksopzet.....	20
Onderzoekscontext	20
Onderzoekseenheden	20
Onderzoeksstrategie	21
Methoden en analyse.....	22
Procedure	23
Onderzoeksmethoden per deelvraag.....	24
4. Data analyse	27
Inleiding.....	27
Deelvraag 1.....	27
Deelvraag 2.....	30
Deelvraag 3.....	32
Deelvraag 4.....	33

5. Conclusie en waardering onderzoek	37
Deelvraag 1.....	37
Deelvraag 2.....	37
Deelvraag 3.....	38
Deelvraag 4.....	39
Hoofdvraag.....	39
Aanbevelingen.....	40
6. Reflectie.....	42
Hoe heb ik het onderzoek ervaren?	42
Persoonlijke reflectie op het verloop van het onderzoek.....	42
Reflectie op mijn persoonlijke professionele ontwikkeling	42
Reflectie op mijn ontwikkeling als onderzoeker	43
Doelrealisatie.....	44
Toekomst.....	44
Literatuur.....	45
Bijlagen	46
Bijlage 1	46
Bijlage 2	48
Bijlage 3	50
Bijlage 4	51
Bijlage 5	52

Wie wil zorgen dat leerlingen niet uit de boot vallen, moet zich afvragen uit welke boot ze dan vallen en of de kwaliteit van die boot er misschien iets mee te maken heeft. (Pameijer, van Beukering, & de Lange, 2009, p. 45)

Samenvatting

We krijgen naar ons idee steeds vaker te maken met probleemgedrag van leerlingen. Binnen het zorgteam waren we al op zoek naar een preventieve aanpak van dit gedrag. Naar aanleiding hiervan heb ik de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Wat hebben leerkrachten nodig aan begeleiding van een intern leerlingbegeleider om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?*

Voorafgaand aan het onderzoek heb ik vanuit de literatuur beschreven wat de rol van de leerkracht kan zijn en welke methodieken je bij de aanpak van probleemgedrag in kunt zetten. Verder heb ik me verdiept in het oplossingsgericht coachen van leerkrachten.

Er is gekozen voor een quasi-experiment in een tweede jaars groep. Deze groep werd als moeilijke groep ervaren. De data heb ik verzameld door observaties uit te voeren aan de hand van verschillende observatie instrumenten waaronder de gedragsturflijst. Aan de hand van deze observaties heb ik de leerkrachten op een oplossingsgerichte manier gecoacht. Bij deze coaching heb ik gebruik gemaakt van de “Sandwich feedback” en van het oplossingsgericht motivatie interview.

Met dit onderzoek wilde ik bereiken dat het gedrag van leerlingen in deze klas zou verbeteren. De methode SWPBS gaat heel ver in het naleven van disciplines en regels. Als SWPBS helemaal ingevoerd wordt, is er weinig ruimte voor eigen inbreng. Door dit strakke kader los te laten en de dingen die aansluiten bij onze organisatie van SWPBS toe te passen is het een duidelijke, goed werkbare en plezierige methode. De coaching hierbij in de vorm van oplossingsgerichte feedback zorgt ervoor dat een leerkracht toch genoeg eigen inbreng heeft en een authentieke werkwijze behoudt. De professionaliteit van de leerkrachten en veranderde aanpak hebben er voor gezorgd dat het ongewenste gedrag over het algemeen is verminderd en het gewenste gedrag in de meeste gevallen is toegenomen. De leerkrachten gaven aan door de oplossingsgerichte coaching tot nieuwe inzichten te zijn gekomen en zich meer bewust te zijn geworden van hun eigen leerkrachtgedrag.

Intro

In juli 2003 ben ik afgestudeerd aan de tweede graads leraren opleiding beeldende vorming aan de Fontys Hoge School in Tilburg. Omdat ik niet meteen in het onderwijs aan de slag kon en mijn hart toen al zeker bij kinderen lag, ben ik begonnen aan een verkorte deeltijd opleiding orthopedagogiek aan de Hoge school van Arnhem en Nijmegen. In december van dat jaar werd ik aangenomen als docent beeldende vorming op een grote scholengemeenschap in de Brabantse Kempen. Hier ben ik nog steeds werkzaam. Het is een school voor middelbaar onderwijs waar op alle niveaus lesgegeven wordt. Doordat ik vrij snel een fulltime baan had, kon ik als beginnend docent de energie niet opbrengen om de studie orthopedagogiek af te maken. Echter hebben de behaalde modules mij wel doen beseffen dat ik in de toekomst meer wilde gaan doen in de leerlingenzorg. Momenteel ben ik werkzaam in het kernteam van klas 1 en 2 Kader- Basis van het VMBO. Ik verzorg daar lessen beeldende vorming, geef sociale vaardigheidstrainingen, faalangsttrainingen en begeleid leerlingen met sociaal emotionele problemen en/of leerlingen met LGF. Verder ben ik mentor van een tweede klas. Ik haal erg veel voldoening uit de begeleiding van leerlingen. Door het volgen van een aantal modules uit de Master SEN Opleiding tot gedragsspecialist, heb ik een bredere kijk gekregen op het omgaan met probleemgedrag. De uitspraak van Pamijer en Beukering (2009) waarin ze stellen dat we moeten kijken naar onderwijsbehoeften van leerlingen en vandaaruit op zoek moeten gaan naar de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten, spreekt mij erg aan. In onze organisatie kijken wij voornamelijk naar de onderwijsbehoeften van leerlingen. We begeleiden leerlingen die niet goed functioneren individueel en buiten de groep. Leerkrachten krijgen wel handreikingen over hoe om te gaan met deze leerlingen. Die handreikingen krijgen ze veelal op papier of via de mail. Kijken naar ondersteuningsbehoefte van leerkrachten in een specifieke situatie doen we nauwelijks. Dit lijkt me voor mijn onderzoek een uitdaging om mee aan de slag te gaan..

Aanleiding

Tijdens mijn werk als intern leerlingbegeleider merk ik dat er leerkrachten zijn die het lastig vinden om op een juiste manier met leerlingen met gedragsproblemen om te gaan. Naar mijn mening hebben leerkrachten aardig wat theoretische kennis over hoe om te gaan met gedragsproblemen, maar is het lastig om deze kennis om te zetten in praktisch handelen. Soms blijkt het moeilijk de juiste pedagogische en didactische aanpak voor deze leerlingen te vinden.

Volgens mij kun je veel negatief gedrag en veel uitbarstingen van leerlingen voorkomen door het hebben van een positieve leerkracht-leerling relatie en het hebben van een structuur in de klas waarbij het duidelijk is wat wel en niet getolereerd wordt. Ik wil onderzoeken of het mogelijk is een bepaalde methodiek toe te passen in een moeilijke groep en daarbij naar behoefte van de leerkracht te ondersteunen. Hiermee hoop ik te bereiken dat leerkrachten in staat zijn de methodiek op een juiste manier in te zetten in deze groep en daarmee probleemgedrag te verminderen.

1. Aanleiding voor het onderzoek

Probleemformulering

Het kost docenten, mentoren en kernteamleiders veel tijd en energie om op een juiste manier om te gaan met probleemgedrag. Zij ervaren regelmatig handelingsverlegenheid in de omgang met leerlingen met gedragsproblemen. Vanuit de geluiden tijdens de leerlingbespreking en teamvergadering lijkt het erop dat de gedragsproblemen binnen de afdeling Basis Kader het laatste jaar verergerd zijn. Er worden meer leerlingen uit de les gestuurd en er zijn meer schorsingen geweest. De meest simpele basisvaardigheden zoals het opsteken van je vinger en wachten tot je aan de beurt bent, lijken bij leerlingen niet aanwezig te zijn. Dit zorgt voor onrust in de klas. Er is steeds meer vraag vanuit leerkrachten naar een preventieve aanpak voor probleemgedrag. Verder merk ik in de praktijk dat de handelingsadviezen voor leerlingen met gedragsproblemen die opgesteld worden door de intern leerling begeleiders nauwelijks effect hebben. Er is dus meer nodig om deze handelingsadviezen nuttig te maken.

Huidige situatie

Binnen onze huidige werkwijze probeert de vakdocent een leerling zo lang mogelijk binnen de groep te houden. Hij past hiervoor eigen gekozen interventies toe.

Bijvoorbeeld het geven van strafwerk of het na laten komen van een leerling. We gaan niet bewust door middel van een gezamenlijk aanpak preventief te werk op het gebied van gedragsproblemen. In de eerste klas worden de gedragsregels tijdens de introductie met de leerlingen besproken. In de jaren daarna kunnen leerlingen deze regels in een vereenvoudigde vorm nalezen in de schoolgids.

De intern leerlingbegeleiders werken veelal op individuele basis met leerlingen buiten de groep. Hij of zij gaat met de leerling op zoek naar wat de leerling kan veranderen aan zijn gedrag. We zijn ons, naar mijn mening, nog te weinig bewust van het feit dat goed klassen management een zeer krachtig middel is bij de preventie en aanpak van probleemgedrag. De leerkracht speelt hierin dus een cruciale rol. (Wolf & van Beukering, 2009)

Theorie

Nadat ik in de opleiding kennis heb gemaakt met het oplossingsgerichte gedachtengoed en “School Wide Positive Behavior Support” (SWPBS), ben ik ervan overtuigd dat we met behulp van interventies hieruit probleemgedrag op een positieve manier preventief aan kunnen pakken. Deze aanpak heeft in de Verenigde Staten op 13000 scholen tot significante verbeteringen in gedrag en betere leerresultaten geleid. Positieve gedragsverandering wordt bewerkstelligd door meerdere interventies. SWPBS bouwt op de pijlers Verantwoording, Respect en Veiligheid. (Golly & Sprague, 2011) Ik vind het een uitdaging te onderzoeken of het mogelijk is deze methode toe te passen in een moeilijke groep op onze school en of het mogelijk is leerkrachten dusdanig oplossingsgericht te coachen, dat ze naast een schoolbrede aanpak, ook zelf in staat zijn interventies te bedenken en in staat zijn meer rust te brengen in een groep.

Aanname

Mijn aanname is dat als we kiezen voor een aantal interventies vanuit SWPBS en deze met het gehele team consequent inzetten, we gedragsproblemen preventief aan kunnen pakken. Belangrijk daarbij is de coachende taak van de internleerlingbegeleider. Deze zal goed moeten kijken naar de hulpvraag van docenten en de coaching daarop aan moeten passen. Hiermee vermindert het zichtbaar waargenomen probleemgedrag van leerlingen uit deze klas. Om het onderzoek werkbaar te maken voor mijn collega's en mijzelf, heb ik gekozen voor twee waarden vanuit het SWPBS.

De eerste is het structureel positief bekrachtigen van goed gedrag. De tweede waarde is te zorgen dat er duidelijke consequenties verbonden zijn aan het vertonen van ongewenst gedrag. Deze waarden zijn erg belangrijk bij het aanleren van een aantal opgestelde gedragsregels.

Doel

Het doel van dit onderzoek is dat door meer te kijken naar de ondersteuningsbehoeften van een leerkracht bij het inzetten van een consequente aanpak in de klas, een leerkracht door middel van oplossingsgericht coachen meer in staat is om probleemgedrag in de klas op een consequente manier aan te pakken en afgesproken gedragsregels actief aan te leren. Het onderzoek zal plaatsvinden in een tweede klas van het VMBO basis kader. Mijn uitdaging ligt in het coachen van de vakdocenten van deze klas in een andere manier van omgaan, benaderen, belonen en stimuleren van gewenst gedrag van leerlingen in deze groep. Met behulp van het inzetten van gedragsregels, wordt gekeken of het ongewenste gedrag zal verminderen en het gewenste gedrag zal toenemen.

Onderzoeksvraag

Ik ben tot de volgende onderzoeksvraag gekomen:

Wat hebben leerkrachten nodig aan begeleiding van een intern leerlingbegeleider om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?

Hierbij zijn de volgende deelvragen van belang:

1. Welk probleemgedrag is er aanwezig?
2. Kunnen we gedragsregels inzetten om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?
3. Laten leerlingen positiever gedrag zien wanneer de leerkracht consequent positief gedrag beloont en minder aandacht schenkt aan negatief gedrag?
4. Kan een leerkracht met mijn manier van coachen effectieve stappen ondernemen in het preventief aanpakken van probleemgedrag in een klas?

2. Theoretisch Kader

Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik gaan zoeken naar een theoretische beantwoording van mijn onderzoeksvraag. Probleemgedrag staat hierin centraal. Ik ben ingegaan op verschillende zienswijze over de aanpak van probleemgedrag binnen de klas. Ik heb een aantal methodieken hiervoor kort besproken en heb een uitgebreide uitleg gegeven over SWPBS. Ook komt het oplossingsgerichte gedachtengoed aan bod. Met dit gedachtengoed als basis ben ik op zoek gegaan naar een coaching vorm voor docenten.

Probleemgedrag

Gedragsproblemen zijn van alle tijden. Reeds 1900 jaar geleden, stelde de Romein Tacitus: *“Er wordt niet meer ingegrepen als kinderen een grote mond hebben. En de leraren? Die weten zelf nergens van. Lezen, geschiedenis, concrete feitenkennis, nergens wordt in het onderwijs genoeg aandacht aan besteed.”* (Van den Hoeve, 2006) geciteerd in (Wolf & van Beukering, 2009, p. 21) Het is tegenwoordig niet anders: globaal genomen kunnen we er vanuit gaan dat 10% van de jongeren lichte en 5% ernstige gedragsproblemen vertonen. Dit impliceert dat het overgrote deel van de schoolkinderen geen gedragsproblemen heeft. Gemiddeld geven kinderen tussen 8 en 12 jaar het cijfer 8,3 aan hun leven, 86% zegt dat ze het thuis meestal naar hun zin hebben, 95% kan goed met de ouders opschieten, 88% vindt het (een beetje) leuk op school, 77% vindt dat ze het (heel) goed doen op school, 85% heeft geen ruzie met de leraar en 86% vindt het (heel) leuk op school. Veel kinderen hebben het wel eens moeilijk en tonen dan opvallend gedrag. Deze problemen zijn vaak van voorbijgaande aard. Er zijn echter ook problemen die zo ernstig zijn, dat ze de normale ontwikkeling in de weg kunnen staan (van der Wolf, 2009). Er bestaat zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. Internaliserend probleemgedrag is naar binnen gekeerd en dus heeft de omgeving daar minder last van. Omdat het in mijn onderzoek om externaliserend probleemgedrag gaat zal ik me hier verder op richten.

Ik zou de term externaliserend probleemgedrag als volgt omschrijven;

“Gedrag dat naar buiten gericht is en waar de omgeving last van heeft”. Dit kan gedrag zijn dat opzettelijk is, maar ook gedrag waar de leerling minder controle over heeft. Voorbeelden van dergelijk gedrag zijn geluiden maken, brutaal zijn, wiebelen, anderen storen, roepen, boos worden, niet luisteren, gillen, zeuren, gooien met dingen of dingen kapot maken, vloeken, weglopen, verzet tegen regels, vaak prikkelbaar, agressief gedrag. Ook het herhaaldelijk voorkomen van intimideren, het rondvertellen van onjuiste geruchten, het buiten sluiten van anderen, ruzie maken, vernederen en roddelen, vallen hieronder.

Er zijn vele boeken over gedragsproblemen geschreven. Het blijkt in de praktijk moeilijk te zijn om aan te geven wat probleemgedrag precies is.

Jeninga (2007) zegt, dat zowel sociale als emotionele problemen van kinderen zich manifesteren in hun gedrag. Soms is de sociale en emotionele problematiek heel duidelijk te zien aan het gedrag van kinderen: ruziën, vechten, conflicten hebben, brutaal zijn. Soms zijn problemen minder zichtbaar in de klas. De leerling is dan stil, teruggetrokken, depressief of angstig.

De definitie die Van der Ploeg (2007) aan probleemgedrag heeft gegeven, sluit het beste aan bij mijn eigen opvatting over probleemgedrag. Zijn definitie luidt als volgt;

“Voorlopig beschouwen we probleemgedrag als een relatief concept dat aan de orde is als de op dat moment in die omgeving heersende normen en geldende regels worden overschreden. De ernst van het probleemgedrag wordt bepaald aan de hand van frequentie, duur en omvang, alsmede door de mate waarin de betrokkenen zichzelf en/ of de omgeving psychische schade berokkent.”

(Ploeg, 2007, p. 18)

Omgaan met probleemgedrag

V. Acker (2005) noemt het niet goed om kunnen gaan met probleemgedrag, een belangrijke oorzaak van ziekte en uitval van leerkrachten.

Ook meent hij dat het aantal disciplineringsproblemen op scholen de laatste jaren flink is toegenomen. Hij vindt het verbazingwekkend dat op de pedagogische academies of in de lerarenopleiding nauwelijks of zelfs helemaal geen aandacht wordt besteed aan het leren omgaan met probleemgedrag in de klas.

Het werk van een leraar bestaat uit veel onzekerheden. Er bestaan geen richtlijnen of wetenschappelijke feiten die aangeven wat een leraar in bepaalde situaties precies moet doen. Een pedagogische-didactische gereedschapskist met tips en trucs die we in geval van problemen open moeten doen, bestaat niet. (Wolf & van Beukering, 2009). Een situatie in de klas kan heel complex zijn en de docent moet met vele zaken rekening houden. Niet alleen het pedagogische didactische, maar ook de ethische, humane en sociale aspecten, spelen een belangrijke rol. Het interactieve karakter van het lesgeven en de kennis die daarbij gebruikt wordt, verwijzen naar pedagogische tact: een alerte, bewuste weloverwogen omgang met leerlingen, maar ook naar vakinhoudelijke deskundigheid. Als docent vervul je meerdere rollen. Je bent pedagoog, didacticus, vader of moeder, politieagent, scheidsrechter, sociaal werker en ook nog onderwijzer. Ook heeft de leraar een belangrijke rol bij het voorkomen, veroorzaken, in stand houden en oplossen van probleemgedrag. Gedragmatig moeilijke leerlingen gaan zich niet vanzelf “normaal” gedragen. Zeker niet als het negatieve gedrag steeds centraal staat. In de aanpak van deze kinderen zou het gewenste gedrag centraal moeten staan. Een leraar kan traditionele interventies inzetten, zoals een persoonlijke relatie aangaan, aanmoedigen, humor gebruiken, zelf een goed rolmodel zijn, adequaat feedback geven, grenzen stellen en gedrag corrigeren. (Wolf & van Beukering, 2009)

Volgens van der Wolf en Beukering (2009) zijn er twee manieren om gedrag op een adequate manier te corrigeren. Ten eerste het herinneren aan afgesproken regels en gewenst gedrag; als de regels duidelijk zijn dan kan de leraar deze kort in herinnering brengen. Op deze manier kan een leraar een gedragsprobleem corrigeren zonder onnodig te preken en vermijdt hij dat leerlingen zich ongemakkelijk voelen.

Ten tweede het begrenzen van ongewenst gedrag en het verlengen van gewenst gedrag. Kinderen vragen om gedragscorrecties. Krijgen ze deze niet, dan zullen ze verder gaan naar hun zoektocht tot ze de grens gevonden hebben waar ze naar op zoek waren. Dit betekent niet dat je dan afwijzend of streng moet zijn, maar wel de situatie en relatie zo moet gebruiken dat de situatie handelbaar wordt. In de klas wordt vaak vanuit intuïtie en reactie gehandeld. De neiging om het ontbreken van gedragsvaardigheden bij leerlingen te bestraffen, in plaats van aan te leren, is groot. Een strafmaatregel kan zinvol en effectief zijn, maar dan moet het wel een geplande reactie op aanhoudend probleemgedrag zijn. Doeltreffende straffen zijn altijd gericht op het verbeteren van het gedrag van de leerling. Het is belangrijk voor het kind dat het duidelijk is, welk gedrag de docent wel van hem wil zien; het gewenste gedrag. Leerlingen horen vooraf eerst een duidelijk waarschuwing te krijgen en loze waarschuwingen dienen vermeden te worden. Het moet duidelijk zijn dat de straf voortkomt uit betrokkenheid bij de leerling en dat de leraar het gedrag weliswaar afkeurt, maar dat hij de leerling als persoon niet afwijst. Bij straffen is het belangrijk dat de leraar de reden ervan kort uitlegt en aangeeft welk gedrag de leerling moet laten zien om weer normaal mee te kunnen doen in de les.

Delfos (2006) signaleert dat het stoppen van ongewenst gedrag aantrekkelijk is voor opvoeders, maar dat het slechts de start is van de gedragsverandering. Er moet gezocht worden naar een alternatief voor het ongewenste gedrag. Wanneer het nieuwe gedrag bekrachtigd wordt, neemt het ongewenste gedrag in kwantiteit en in kwaliteit af. Dus: eerst stoppen van ongewenst gedrag, dan het alternatief bekrachtigen en vervolgens het negatieve gedrag negeren.

De afgelopen decennia zijn er door verschillende instanties materialen ontwikkeld waarmee scholen aandacht kunnen besteden aan de ontwikkeling van sociale competenties. De vaardigheden die onder sociale competenties vallen, worden wel omschreven als de vaardigheid om op cruciale momenten te plannen, te anticiperen en op sociale obstakels te reageren. Er wordt gesteld dat veel problemen van kinderen en jongeren te herleiden zijn door een gebrek aan sociale competentie. Het is belangrijk om kinderen te helpen om hun eigen functioneren realistisch te bekijken. Daarom is het goed om samen met hen doelen te stellen. Laat leerlingen duidelijk merken dat je oog hebt voor hun probleem, maar dat het niet vanzelfsprekend is dat dat andere betere gedrag er vanzelf komt. Dit vergt veel en

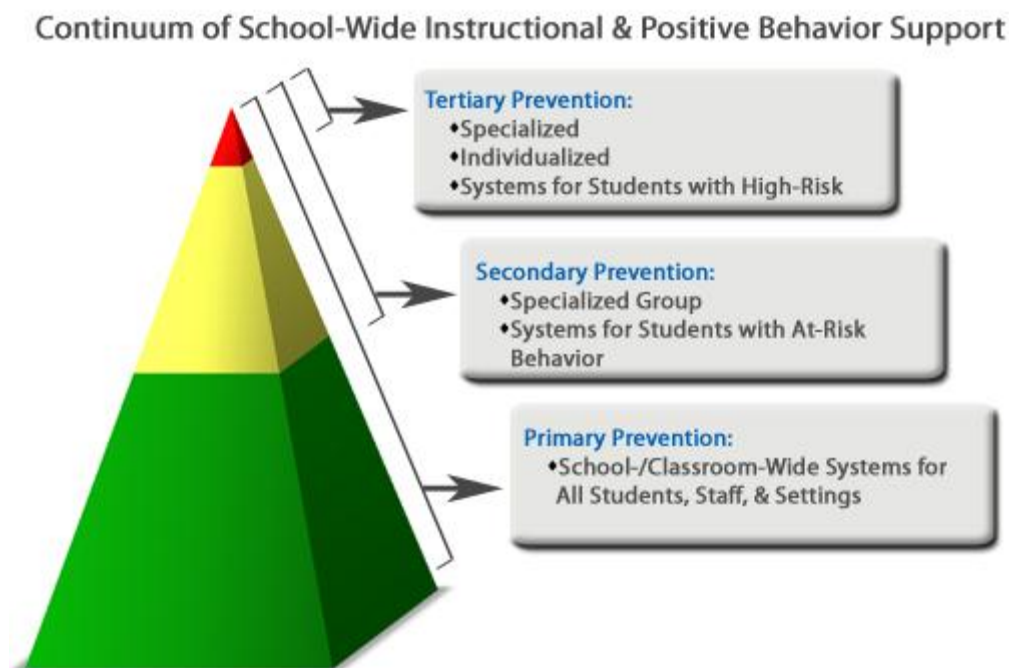
gericht oefenen en niet te vergeten onderhoud. Er bestaan diverse programma's (preventief en curatief) die zich richten op het aanpakken van gedragsproblemen bij kinderen op school door het bevorderen van sociaal competent en positief gedrag. (Wolf & van Beukering, 2009). Een aantal voorbeelden hiervan zijn Taakspel, PAD-leerplan en School Wide Positive Behavior Support (SWPBS). Taakspel is een groepsgerichte werkwijze voor leerlingen van groep vier tot en met groep acht van het basisonderwijs. Leerlingen leren door middel van spel tijdens de reguliere lessen zich beter aan regels te houden. PAD leerplan is een groepsgericht leerplan waarmee scholen op systematische wijze de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen kunnen bevorderen. Ook PAD leerplan is bedoeld voor leerlingen van groep vier tot en met acht van het basisonderwijs. (Wolf & van Beukering, 2009) School Wide Positive Behavior Support (SWPBS) is een aanpak die voldoet aan kenmerken van meest effectieve programma's, zoals een schoolbrede aanpak, interventies gericht op leerlingen met verschillende mate van risicogedrag, het trainen van vaardigheden en nauwe samenwerking tussen school en ouders. (Golly & Sprague, 2011) SWPBS is ook geschikt voor het middelbare onderwijs.

School Wide Positive Behavior Support

Het oplossen van problemen op school of in de klas vraagt om maatwerk en is meestal ook arbeidsintensief. In dergelijke situaties is het vooral belangrijk om zicht te krijgen op de context waarin het probleem zich voordoet en op de onderliggende hulpvraag van zowel leraar als leerling: Wat zet deze leraar in deze situatie bij deze leerling in om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoefte die een leerling heeft? Als probleemgedrag van leerlingen regelmatig voorkomt op diverse plekken in de school, verdient het de voorkeur om niet alleen te reageren op dit gedrag, maar om daarnaast ook preventief te werk te gaan door bijvoorbeeld gedragsregels actief aan te leren. Dan is het ook van belang antwoord te geven op vragen als: Wat is er in de schoolcontext nodig om gedragsproblemen te voorkomen? Hoe kan een school sociaal gedrag van alle leerlingen bevorderen?

In SWPBS wordt gewerkt met een piramide waarin interventies zijn ondergebracht. Het is een model dat is opgebouwd uit drie niveaus: we noemen ze het groene, gele en rode niveau. Voor iedere school zijn de interventies verschillend. Wat voor de ene

school een interventie in het rode gebied is, kan voor een andere school een interventie in het groene gebied zijn (Golly & Sprague, 2011)

Afbeelding 2.1 interventie piramide (www.pbis.org)

De bodem, het eerste niveau is hierin het belangrijkste. De basis van het aanleren en oefenen van waarden, wordt aan alle leerlingen geboden. 85-90% 80-90% van de leerlingen heeft hier voldoende steun aan om zich gedragsmatig probleemloos te ontwikkelen. Het team kiest voor een beperkt aantal waarden waarbij heel helder, en op continue basis, expliciet geleerd wordt aan alle leerlingen hoe men zich kan gedragen in allerlei situaties in en rondom de school. Gedragsregels worden vooral door de leerlingen opgesteld. Ook zijn er lessen in goed gedrag: lessen sociale vaardigheden, uitleg van regels op het plein, voorlichtingslessen alcohol en drugs, enz. Goed gedrag kan systematisch aangemoedigd worden, consequenties van daden moeten altijd hetzelfde zijn. Doel is tevens om een gezonde sociale omgeving te scheppen die het leren bevordert.

Niet alle leerlingen reageren goed op benaderingen op schoolniveau. Zij hebben voor hun probleemgedrag meer gerichte steun nodig. Voor de interventie bij deze leerlingen(7-10%) kunnen gespecialiseerde begeleiders, leerkrachten, schoolpsychologen nodig zijn. Programma's kunnen worden gebruikt om deze

leerlingen extra didactische ondersteuning te geven Er kan een beloningssysteem voor goed gedrag worden ingevoerd.

Enkele leerlingen (3-5%) reageren ook niet op deze extra ondersteuning. Voor hen is een intensieve interventie noodzakelijk op grond van een gedragsfunctieanalyse Ze hebben een individuele aanpak nodig met een individueel gericht behandelplan, waarbij de medewerking van de ouders noodzakelijk is. (Golly, 2009)

SWPBS is aangepast aan de Nederlandse situatie door Fontys OSO. Er is daarbij vooral sprake van aandacht voor de eigen schoolcultuur en het oplossingsgericht werken in Nederland. Das (2011) spreekt van een praktische, geïntegreerde en schoolbrede aanpak die gewenst gedrag bij leerlingen expliciet maakt en stimuleert (Das, 2011).

Met SWPBS wordt de stoornis niet verholpen, maar kinderen leren strategieën om hun probleemgedrag te compenseren (Hemels, 2010). Annemieke Golly (2011) heeft met haar boek “Goed gedrag kun je leren”, SWPBS voor Nederland toegankelijk gemaakt. Dit boek beschrijft de achtergronden van SWPBS en gaat over de aanpak van gedrag op zowel school, klas als leerling niveau. Een aantal thema's die hierbij centraal staan zijn: onderwijzen van goed gedrag, creëren van een positieve schoolcultuur, het ontwikkelen en aanleren van gedragsregels en beloning en motivatiesystemen.

Oplossingsgericht coachen

Wolf en Beukering (2009) geven aan dat de meeste leraren zijn bereid om les te geven aan probleemleerlingen. De mate waarin de leraar zijn lesgedrag moet bijstellen, is van grote invloed op zijn bereidheid om met “probleemleerlingen” te werken. Een leraar wil er niet zijn hele werkwijze voor om hoeven te gooien. Ook mag het niet ten koste gaan van de andere leerlingen in de klas. Met het oplossingsgericht coachen laat je de mate waarin een leraar zijn gedrag aan wil passen, bij de leraar zelf. Bij oplossingsgericht coachen construeert de cliënt zijn of haar eigen oplossing uitgaande van zijn of haar sterke kanten en successen.

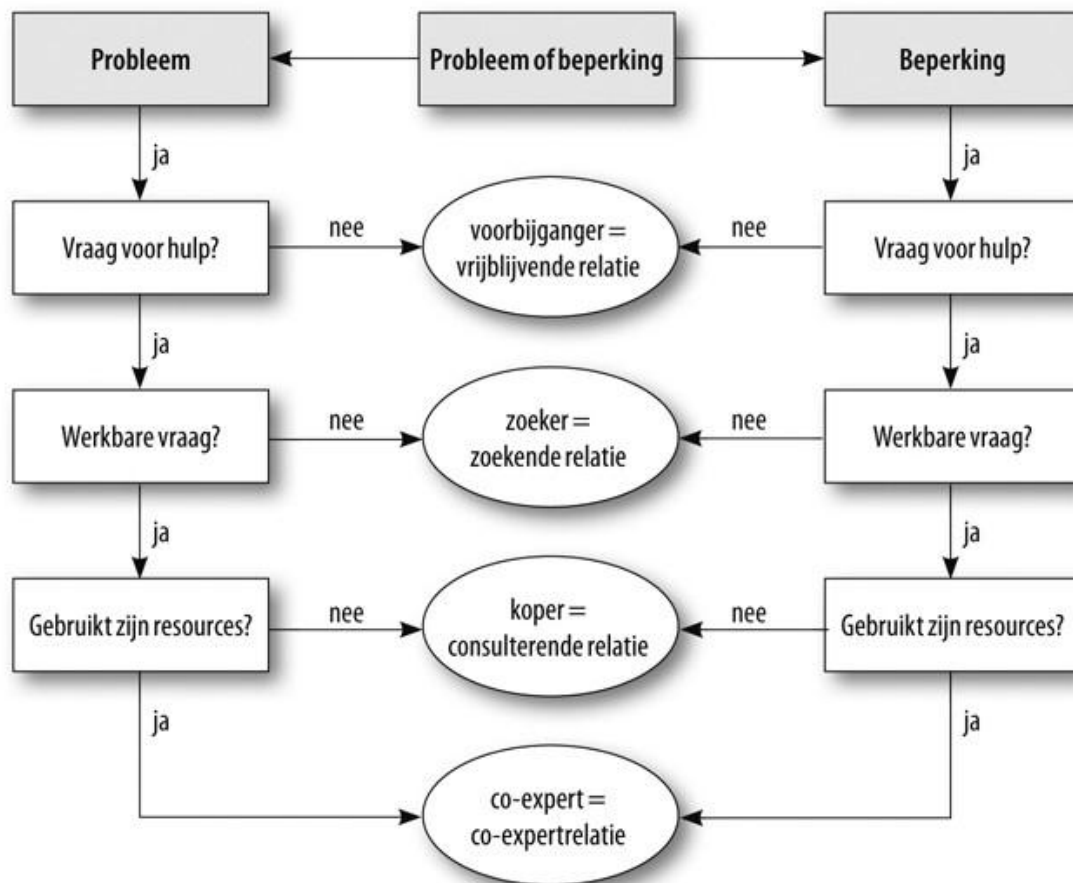
Ondersteunen betekent op een respectvolle wijze aansluiting zoeken bij de oplossingen die de hulpvrager zelf in werking stelt of heeft gesteld. De overtuiging van de oplossingsgerichte ondersteuner is dat de ander genoeg zelfhelende capaciteiten heeft om zijn problemen op te lossen. Jij helpt alleen zijn krachtbronnen aan te boren. (Durrant, 2007)

Een oplossingsgericht gesprek is een gesprek waarin positief denken voorop staat en waarin je als coach het beste helpt door te kijken naar de mogelijkheden waarover de ander, los van eventuele deficiënties, altijd nog beschikt. Er zijn een drietal basisregels die ten grondslag liggen aan oplossingsgericht werken: Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders. Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van. Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders. Belangrijk bij het oplossingsgericht coachen is niet uit te gaan van het verleden, maar te kijken naar de toekomst: Wat werkt goed? Wat zijn de uitzonderingen? Wat zijn mogelijkheden? Welke hulpbronnen kunnen we aanspreken? Welke veranderingen kunnen grote gevolgen hebben? De “zeven stappendans” is je toolkit. (afbeelding 2.2) (Cauffman & van Dijk, 2010)

Afbeelding 2.2 “zeven stappendans” (Cauffman & van Dijk, 2010)

Vanuit “de flowchart” zal je als coach vaak te maken hebben met een zoekende werkrelatie. Dit is een relatie waarbij er een hulpvraag is, maar waarbij de ander geen idee heeft wat hij zelf zou kunnen doen. Er is een onwerkbaar hulpvraag. De ander is dus opzoek, maar komt niet zelf tot een oplossing. Bij deze werkrelatie gaat het erom dat je als coach helpt het probleem in een meer werkbaar vorm te presenteren, zodat de ander er zelf wat aan kan doen. De oplossingsgerichte interventies die je daarbij in kunt zetten zijn, variëren van positieve ondersteuning, eigen verantwoordelijkheid nemen, aandacht hebben voor wat goed gaat, het concretiseren en differentiëren van prioriteiten tot het zoeken naar uitzonderingen. “De flowchart” (afbeelding.2.3) is je “kompas”.

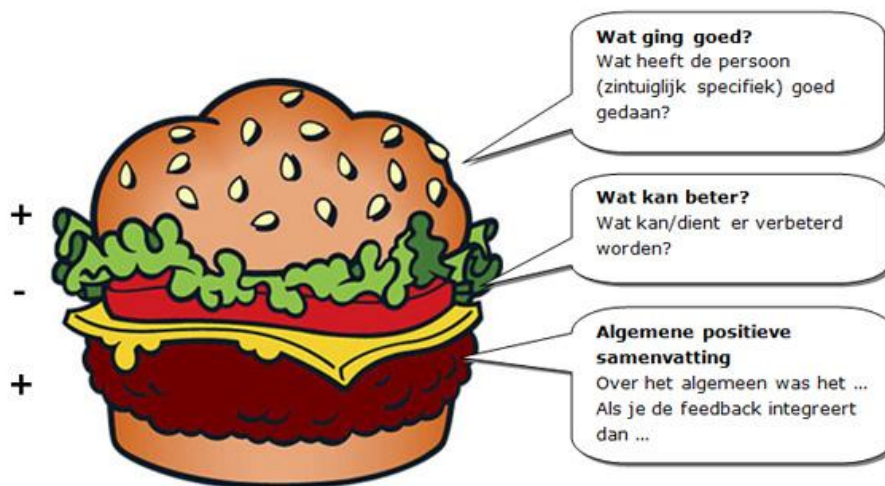

Afbeelding 2.3 “flowchart”(Cauffman & van Dijk, 2010)

Sandwich feedback

Negatieve feedback (alleen noemen wat niet goed is), is meestal niet acceptabel voor ons onderbewuste. Verbeteringen die als het beleg op een sandwich zijn geplaatst tussen twee positieve statements in, zijn wel acceptabel voor ons onderbewuste en kunnen zodoende goed worden omgezet in (nieuw) gedrag. Het geven van feedback is het meest effectief als deze binnen 5 minuten gegeven wordt. Binnen 5 minuten kan ons onderbewuste de feedback direct opnemen en verwerken. Je geeft feedback om de ander te laten groeien in de richting van een verbetering. Als je zorgt dat de feedback kort en specifiek is, dan is de werking hiervan effectiever. (mindacademy)

In afbeelding 2.4 zie je een model wat je kunt gebruiken bij de sandwich feedback.

Afbeelding 2.4 “sandwich feedback”

Conclusie.

Vanuit de literatuur en eerdere onderzoeken blijkt dat kwalitatief goed onderwijs de belangrijkste en de meest effectieve manier is van preventie van gedragsproblemen. Het scheppen van een veilig en warm klimaat en het bieden van structuur biedt meer perspectieven om een „zwarte groep” draaiend te houden. Kinderen vragen om gedragscorrecties. Deze correcties moeten ingezet worden om gewenst gedrag aan te leren en niet om tekortkomingen van gedragsvaardigheden te bestraffen. Invoering van een aantal waarden uit SWPBS, zou naar mijn mening een positieve bijdrage kunnen leveren aan het aanleren van gewenst gedrag van leerlingen in de klas.

Hierbij speelt leerkracht gedrag een belangrijke rol. De bereidheid om met gedragsproblemen om te gaan, is vaak aanwezig mits een leerkracht er niet zijn gehele werkwijze voor om hoeft te gooien. (Wolf & van Beukering, 2009) Om een leerkracht eigen keuzes te laten maken in de manier van inzetten van interventies voor het preventief aanpakken van goed gedrag, kun je de oplossingsgerichte aanpak hanteren. Door middel van oplossingsgericht coachen construeert de leerkracht zijn of haar eigen oplossing uitgaande van zijn of haar sterke kanten en successen. (Durrant, 2007)

3. Onderzoeksopzet

Onderzoekscontext

Het onderzoek werd uitgevoerd op een school waar leerlingen vanuit de gehele streek naartoe komen.

In het schooljaar 2010-2011 had de school 2388 leerlingen. 1201 op het VMBO, 174 op het praktijkonderwijs en 1013 op havo/vwo. Per circa 250 leerlingen zijn kernteams met daarin 20 tot 25 docenten, mentoren en een teamleider verantwoordelijk voor onderwijs en begeleiding.

Verder is er een orthopedagoog en een psycholoog vast in dienst is er de internleerlingbegeleiding en sociaal emotioneel begeleiding die zorgen voor zowel individuele als groepsbegeleiding van leerlingen.

Het onderzoek vindt plaats in een tweede klas van basis/kader beroepsgerichte leerweg. Deze klas wordt door een aantal docenten als moeilijke klas ervaren.

Gedurende het jaar is deze klas door wisseling van functie van mentor gewisseld.

Ook is er een leerling vanwege gedragsproblemen naar een andere klas geplaatst.

Onderzoekseenheden

Mijn onderzoekseenheden zijn de personen en de klas die deelnemen aan mijn onderzoek. Zij zijn de dragers van de eigenschappen waarin ik als onderzoeker geïnteresseerd ben. De klas waarin het onderzoek werd uitgevoerd bestond uit 17 leerlingen waarvan 9 jongens en 8 meisjes in de leeftijd van 13 tot 15 jaar. Twee leerlingen met een gedragsstoornis en 3 leerlingen met dyslexie.

Er waren vier leerkrachten van deze klas bereid om mee te werken aan het onderzoek; een ervaren leerkracht beeldende vorming van 36 jaar. Een ervaren leerkracht mens en maatschappij van 52 jaar die sinds drie jaar in het middelbare onderwijs werkzaam is en eerder lange tijd op een basisschool heeft gewerkt. Een ervaren leerkracht natuur en gezondheid theorie van 36 jaar en een beginnende leerkracht lichamelijke opvoeding die tevens mentor is van deze klas. Ook ik als intern leerlingbegeleider behoor tot de onderzoekseenheden.

Alle deze onderzoekseenheden hebben eigenschappen. In dit onderzoek heb ik bepaalde eigenschappen van deze onderzoekseenheden bestudeerd,

eigenschappen die zijn vastgelegd in de onderzoeksvragen. Deze eigenschappen zijn vooral gericht op het gedrag van zowel de leerlingen, de leerkrachten en van mij in de rol als intern leerling begeleider.

De onderzoekseenheid bestond dus uit zowel leerlingen leerkrachten, en internleerlingbegeleider. Met ieder hun eigen eigenschappen en kwaliteiten.

Onderzoeksstrategie

Doormiddel van een quasi-experiment probeerde ik een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag. Een quasi-experiment is een experiment waarbij getoetst wordt of de gekozen aanpak effectief is. Bij een quasi-experiment maak je gebruik van een experimentele groep maar een controle groep ontbreekt. Het experiment bestond uit het naar behoeften oplossingsgericht coachen van collega's bij het invoeren van gedragsregels in een groep die ervoor zouden moeten zorgen dat probleemgedrag afneemt. Belangrijk daarbij was het signaleren van ondersteuningsbehoefte van de leerkracht.

In dit onderzoek werd er met verschillende observatie instrumenten data verkregen. Dit praktijkonderzoek is een actieonderzoek op mesoniveau: klassenniveau. De leerkrachten hebben een hulpvraag gericht op de aanpak van probleemgedrag in deze klas. Ik ben zelf een participerende onderzoeker omdat ik een rol speel als coach in het onderzoek. Mijn coaching kan een uitwerking hebben op het uiteindelijke gedrag van de leerlingen.

Methoden en analyse

Observeren is een manier van informatie verzamelen over het gedrag van leerlingen of leraren met behulp van je eigen zintuigen. Dit is een veelgebruikte methode bij het onderzoeken in onderwijssituaties. Om zo objectief mogelijk informatie te verzamelen het belangrijk systematisch te werk te gaan. (Kallenberg, Koster, Onstenk, & Scheepsma, 2010) Om mijn observatie te systematiseren heb ik gebruik gemaakt van een aantal observatie instrumenten. Ik heb het leerkrachtgedrag bekeken met behulp van de positief-negatief ratio. Door uitspraken van docenten te turven ben ik aan de weet gekomen of deze leerkrachten niet onbewust zorgen voor een negatief klimaat. Ik heb dit gedaan ten aanzien van de gehele groep, steeds gehele lesuren bij elke docent die mee heeft gewerkt aan het onderzoek. Mijn doel hiervan was om inzicht te krijgen in het startpunt van deze leerkrachten. In hoeverre bekrachtigen zij positief gedrag al? En negeren zij probleemgedrag? Om een positieve sfeer te verkrijgen en individuele leerlingen een competent gevoel te geven, moeten tegenover één correctie of negatieve uitspraak drie positieve staan om weer "neutraal" uit te komen.

Ik heb geturfd aan de hand van onderstaande tabel:

positief	negatief	ratio

Tabel 3.1 positief negatief ratio

Het leerlinggedrag heb ik bekeken aan de hand van de gedragsturflijst.

Deze lijst heb ik zelf samengesteld aan de hand van de gedragskaart van pica.

(Baard, Elst, & Leijenhorst)

Hiermee heb ik kunnen bepalen hoe vaak bepaald gedrag voorkomt.

Tijdens die observatie (0-meting.)heb ik geturfd met behulp van onderstaand schema op onderstaande gedragingen.

Positief gedrag	Negatief gedrag
Leerlingen steken hun vinger op.	Leerlingen roepen door de klas
Leerlingen nemen actief deel aan de les	Leerlingen zijn met andere zaken bezig
Leerling accepteert correctie door leerkracht	Leerlingen geven weerwoord
Leerlingen wachten tot de docent een beurt geeft.	Leerlingen geven ongevraagd antwoord.

Tabel 3.2 gedragsturflijst

Deze data heb ik uiteindelijk gebruikt om zo objectief mogelijk te kunnen kijken naar welk probleemgedrag zich voordoet in de klas Voordelen van turven zijn onder andere de onderlinge vergelijkbaarheid en objectiviteit. Het nadeel is dat het aantal antwoord categorieën beperkt is en dat je daardoor de context van de situatie moeilijk in beeld kunt brengen. (Kallenberg, Koster, Onstenk, & Scheepsma, 2010) Aan de hand van de gedragsturflijst heb ik gedragsregels opgesteld. (bijlage 1) Deze gedragsregels heb ik uitgelegd aan de klas en hier zijn de vakdocenten mee aan de slag gegaan. Om de vakdocenten te ondersteunen heb ik oplossingsgericht coachen ingezet. Na elke observatie heb ik “sandwich feedback gegeven. (zie bijlage 3) Verder heb ik naar behoefte van de leerkracht een oplossingsgericht motivatie interview (zie bijlage 5) gevoerd met de desbetreffende docent.

Procedure

onderzoek	acties	tijdspad
Voorbereiding van het onderzoek	Gesprek met mentor en teamleider klas 2kb2 toelichting onderzoek	Januari 2012
	Toelichten van mijn onderzoek en SWPBS en verkrijgen van mandaat van mentor en vakdocenten (met behulp van informatieve notitie over onderzoeksplan. (kallenberg,2010) blz. 176	Januari 2012
	Observeren van klas 2kb2 en de verschillende vakdocenten a.d.h.v. formulier 0 meting. (zie bijlage 2)	Februari 2012
	Opstellen van gedragsregels aan de hand van de uitkomsten van de observaties	Maart 2012
	Samen met mentor en vakdocenten gedragsregels en interventies voor onderzoek doornemen.(bijlage 1)	Maart 2012
Onderzoek en coaching proces	Gedragsregels en consequenties doornemen met klas 2kb2 (bijlage 1)	Maart 2012

	Mentor , vakdocenten en teamleider ontvangen tips en afgesproken gedragsregels van de klas (Bijlage 1)	Maart 2012
	Tussentijdse observatie aan de hand van observatieformulier (zie bijlage 2). Feedback naar collega's door sandwich feedback.	April 2012
	Indien nodig oplossingsgericht motivatie-interview met docenten.	April 2012
Afsluiting onderzoek	Eindobservatie. (zie bijlage 2)	Mei 2012
	Evaluatie met leerkrachten d.m.v. evaluatieformulier (zie bijlage 5)	

Onderzoeksmethoden per deelvraag

Deelvraag 1	Welk probleemgedrag is er aanwezig?
Onderzoeksmethode	• Observeren
Instrumenten	• Turflijst gedrag
Deelvraag 2	Kunnen we gedragsregels inzetten om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?
Onderzoeksmethode	• Observeren
Instrumenten	• Turflijst gedrag
Deelvraag 3	Laten leerlingen positiever gedrag zien wanneer de leerkracht consequent positief gedrag belooft en minder aandacht schenkt aan negatief gedrag?
Onderzoeksmethode	• Observeren
Instrumenten	• Turflijst gedrag • Positief negatief ratio

Deelvraag 4	Kan een leerkracht met mijn manier van coachen effectieve stappen ondernemen in het preventief aanpakken van probleemgedrag in een klas?
Onderzoeksmethode	• Observeren • Interviewen • Evalueren
Instrument	• Sandwich feedback • Oplossingsgericht motivatie interview • Evaluatie formulier

Betrouwbaarheid en validiteit

Mijn onderzoek is een quasi-experiment. Een quasi-experiment heeft een niet zo'n sterke bewijskracht. Mijn metingen leveren bij herhaling niet hetzelfde op. Dit omdat je altijd te maken hebt met interpretaties van mensen, maar ook met omstandigheden die het gedrag van leerlingen kunnen beïnvloeden. De betrouwbaarheid en validiteit van mijn onderzoek is dan ook nooit honderd procent. Ik heb in mijn onderzoek ook geen gebruik gemaakt van een controle groep. Dit omdat eenzelfde groep met dezelfde eigenschappen moeilijk samen te stellen is, maar ook omdat het doel is dat mijn experimentele groep tijdens mijn aanpak al verbeterd. Dat alleen is al een stap in de goede richting. (Harinck, 2007)

Om mijn onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te maken heb ik gezorgd voor Triangulatie: het gebruik van meerdere gegevensbronnen. De onderzoeksvraag wordt vanuit meerdere aspecten bekeken, en met meerdere onderzoeksmethoden onderzocht. Dit werkt in het voordeel van betrouwbaarheid en validiteit. (Harinck, 2007).

Ethiek

Vanuit ethische overwegingen in mijn onderzoek is het belangrijk om me af te vragen: "Doe ik het goed voor de kinderen in deze klas, mijn collega's en de organisatie tijdens mijn onderzoek?" Waarden als betrouwbaarheid en eerlijkheid zijn hierbij voor mij erg belangrijk. Om zorgvuldig aan de slag te gaan ben ik in beginsel met mijn leidinggevende in gesprek gegaan om te bespreken of mijn ideeën aansluiten bij de behoefte van de organisatie, mijn collega's en de leerlingen. Is mijn onderzoek de moeite waard? Nadat ik toestemming heb verkregen bij mijn leidinggevende ben ik om mandaat gaan vragen bij mijn collega's. Om van hen medewerking te verkrijgen heb ik uitgelegd welke bedoelingen ik had met mijn onderzoek, wat ik wilde onderzoeken, op welke manier en welke consequenties dat zou kunnen hebben. Zij waren zelf vrij om deel te nemen aan het onderzoek en ten allen tijden ermee te stoppen. Ik heb de docenten steeds op de hoogte gehouden van de voortgang van mijn onderzoek en de observatiegegevens heb ik steeds met desbetreffende docent besproken. Er is zorgvuldig omgegaan met alle gegevens die gebruikt werden voor het onderzoek, de school, de genoemde personen en de uitgewerkte data werden anoniem beschreven.

4. Data analyse

Inleiding

Zoals eerder beschreven vond dit onderzoek plaats in een tweede klas basis kader bij vier verschillende vakdocenten.

In dit hoofdstuk wordt de data-per deelvraag uiteengezet.

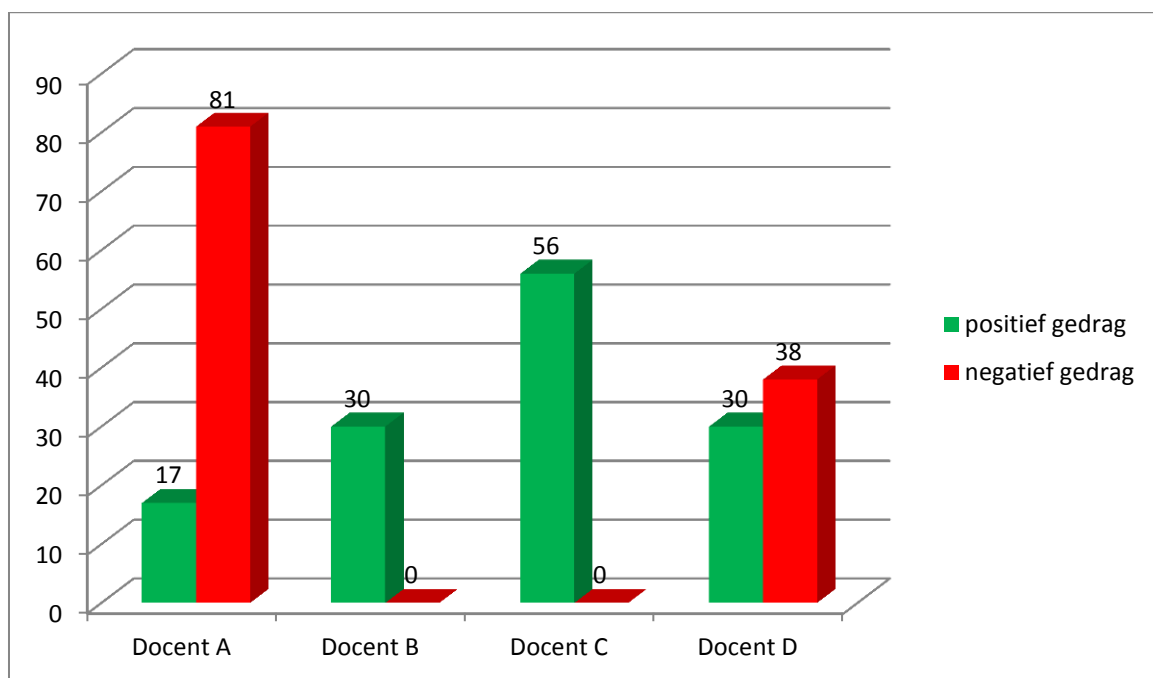
Deelvraag 1

Welk probleemgedrag is er aanwezig?

Deze vraag heb ik beantwoord vanuit de nulmeting met behulp van de gedragsturflijst. Deze observatie is bij elke leerkracht twee keer uitgevoerd. Een nulmeting, en een eindmeting. Er is geturfd hoe vaak bepaalde gedragingen voorkomen. Er is in deze lijst onderscheid gemaakt tussen positief en negatief gedrag. Daarmee kan gemeten worden of het negatief gedrag is afgenomen en het positief gedrag is toegenomen. In tabel 4.1 en 4.2 kun je zien dat vooral het roepen door de klas en het niet opsteken van de vinger erg vaak voorkomt.

Positief gedrag				
Docent	A	B	C	D
Leerlingen steken hun vinger op.	2	3	15	4
Leerlingen nemen actief deel aan de les	13ln	18ln	18ln	15ln
Leerling accepteert correctie door leerkracht	2	6	8	3
Leerlingen wachten tot de docent een beurt geeft.	0	3	15	8
Totaal positief	17	30	56	30
Negatief gedrag				
Docent	A	B	C	D
Leerlingen roepen door de klas	56	0	0	16
Leerlingen zijn met andere zaken bezig	12	0	0	5
Leerlingen geven weerwoord	3	0	0	2
Leerlingen geven ongevraagd antwoord	10	0	0	15
Totaal negatief	81	0	0	38

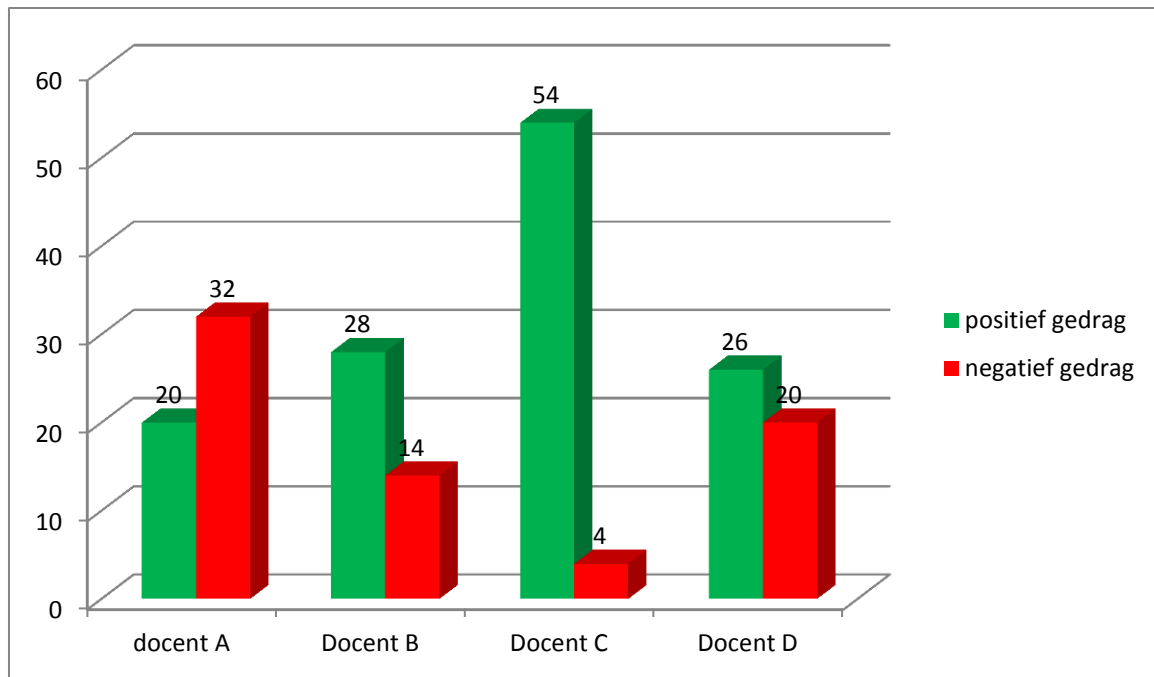
Tabel 4.1 gedragsturflijst

Tabel 4.2 nulmeting

De gedragsregels die aan de hand van deze observaties zijn opgesteld zijn als volgt:

- Tijdens zelfstandig werken overleg ik alleen met diegene die naast me of bij me aan tafel zit.
- Ik neem actief deel aan de les.
- Ik steek mijn vinger op, als ik wat wil zeggen of vragen.
- Ik accepteer een correctie door de docent. Als ik het er niet mee eens ben kom ik er na de les op terug.

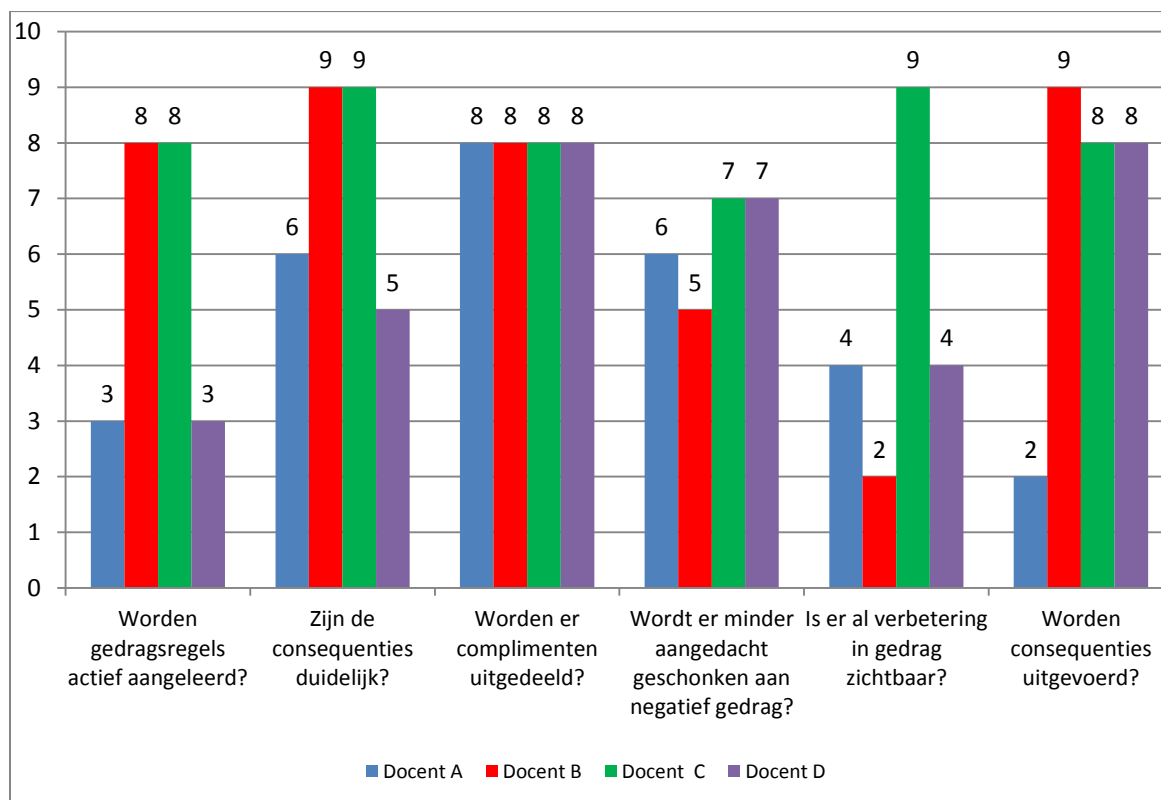
tabel 4.3 eindmeting

In tabel 4.3 kun je lezen welk gedrag nog aanwezig is tijdens de eindmeting. Wat opvalt is dat bij docent A het negatief gedrag meer aanwezig is dan het positief gedrag. Verder zijn net zoals bij de 0-meting de verschillen tussen de docenten onderling nog groot.

Deelvraag 2

Kunnen we gedragsregels inzetten om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?

In onderstaande tabel zie je per docent aangegeven welk cijfer ze scoren op elke vraag uit de schaal tussenmeting. Deze cijfers duiden aan waar zij op dat moment staan bij het aanleren van de afgesproken gedragsregels.

Tabel 4.4 tussenmeting

Je ziet in deze tabel dat docent A en docent D nog niet zichtbaar in de klas bezig zijn met het aanleren van de gedragsregels, consequenties van slecht gedrag zijn voor sommige leerlingen duidelijk echter worden deze consequenties niet altijd uitgevoerd. Je ziet een kleine verbetering in gedrag. Docent B en C scoren ongeveer gelijk en hoog op vraag een, twee, drie en vijf. Opvallend is dat in tegenstelling van docent C, bij docent B nauwelijks verbetering in gedrag zichtbaar is. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de omstandigheden van deze les daar een grote rol in hebben gespeeld. De leerlingen zouden buiten gaan gymen. Op het laatste moment was het veld niet beschikbaar en kreeg de klas les in de gymzaal. De gymles was al een aantal keren uitgevallen waardoor de leerlingen al voor een langere tijd met hetzelfde

onderwerp bezig waren. De leerlingen waren erg druk en uitgelaten, hierdoor was er veel negatief gedrag aanwezig wat de docent ondanks de gedragsregels en consequenties niet kon voorkomen. Je ziet dat alle docenten vrij hoog scoren op het geven van complimenten. Minder aandacht schenken aan negatief gedrag is bij alle docenten ook zichtbaar.

Omdat docent A laag scoort op vraag 1 en 5 en dat er maar een kleine gedragsverbetering zichtbaar is, heb ik naast de “sandwich feedback” een oplossingsgericht motivatie-interview uitgevoerd. (zie bijlage.4)

Uit dit interview bleek dat deze docent minder waarden hecht aan gedragsregels en dat het daarom voor haar lastig is om deze in te zetten.

Deelvraag 3

Laten leerlingen positiever gedrag zien wanneer de leerkracht consequent positief gedrag beloont en minder aandacht schenkt aan negatief gedrag?

Als eerste is onderzocht in hoeverre docenten al complimenten geven en minder bezig zijn met negatief gedrag. Dit is gemeten met de positief-negatief ratio. Er is gekeken naar zowel verbale als non verbale aanmoedigingen en afkeuringen, deze zijn geturfd. In het vakje ratio zie je verhouding weergegeven tussen de positieve en negatieve uitlatingen.

Docent A		
positief	negatief	ratio
8	0	8:0
Docent B		
positief	negatief	ratio
17	3	5,7:1
Docent C		
positief	negatief	ratio
15	1	15:1
Docent D		
positief	negatief	ratio
22	2	11:1

Tabel 4.5 positief negatief ratio

Na afname van de positief negatief ratio (zie tabel 4.5) tijdens de nulmeting is gebleken dat alle docenten genoeg positieve bekrachtiging geven ten opzichte van negatieve aan leerlingen. Ze scoren boven de norm voor de ratio die zorgt voor een positief groepsgevoel. De norm voor deze ratio is namelijk 3:1

In tabel 4.4 kun je zien dat docent A een 6 scoort op vraag 4 van de tussenmeting. Je ziet in de eindmeting een kleine toename in positief gedrag en een grote afname van negatief gedrag. Docent B scoort een 4 op vraag 4 van de tussenmeting. Je ziet in de eindmeting kleine afname van positief gedrag en een toename van negatief gedrag. Docent C scoort een 7 op vraag 4 van de tussenmeting. In de eindmeting zie je een minimale afname van positief gedrag en een minimale toename van negatief gedrag. Docent D scoort ook een 7 op vraag 4 van de tussenmeting. In de

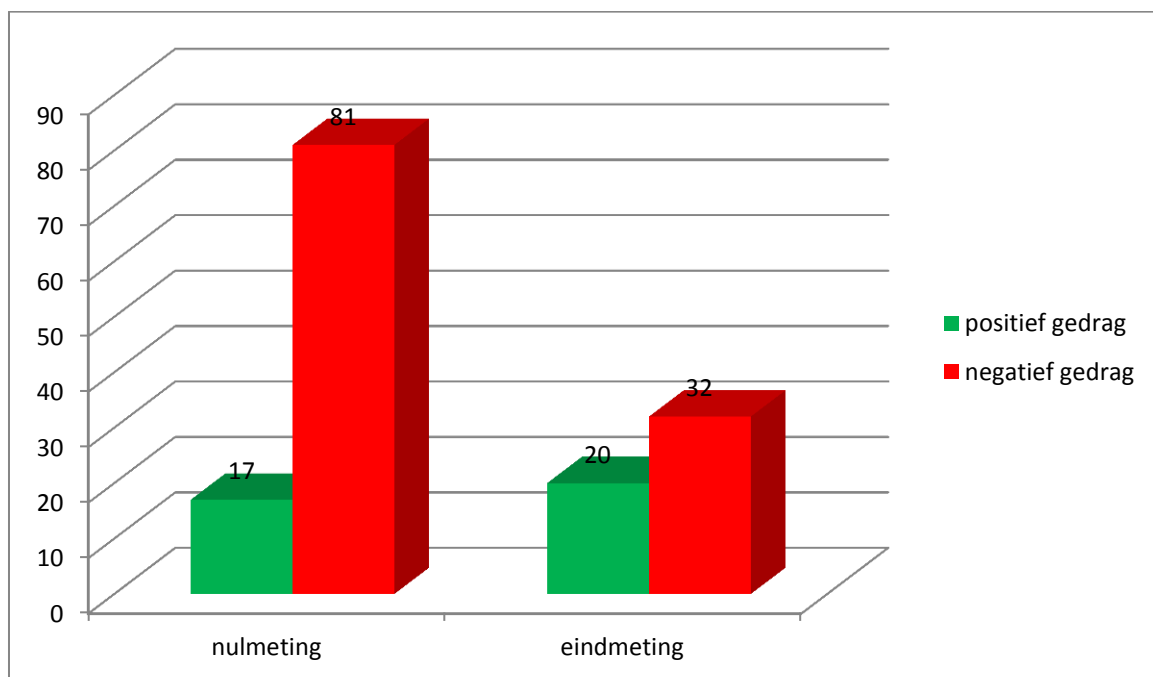
eindmeting zie je een kleine afname van positief gedrag en een redelijke afname van negatief gedrag.

Deelvraag 4

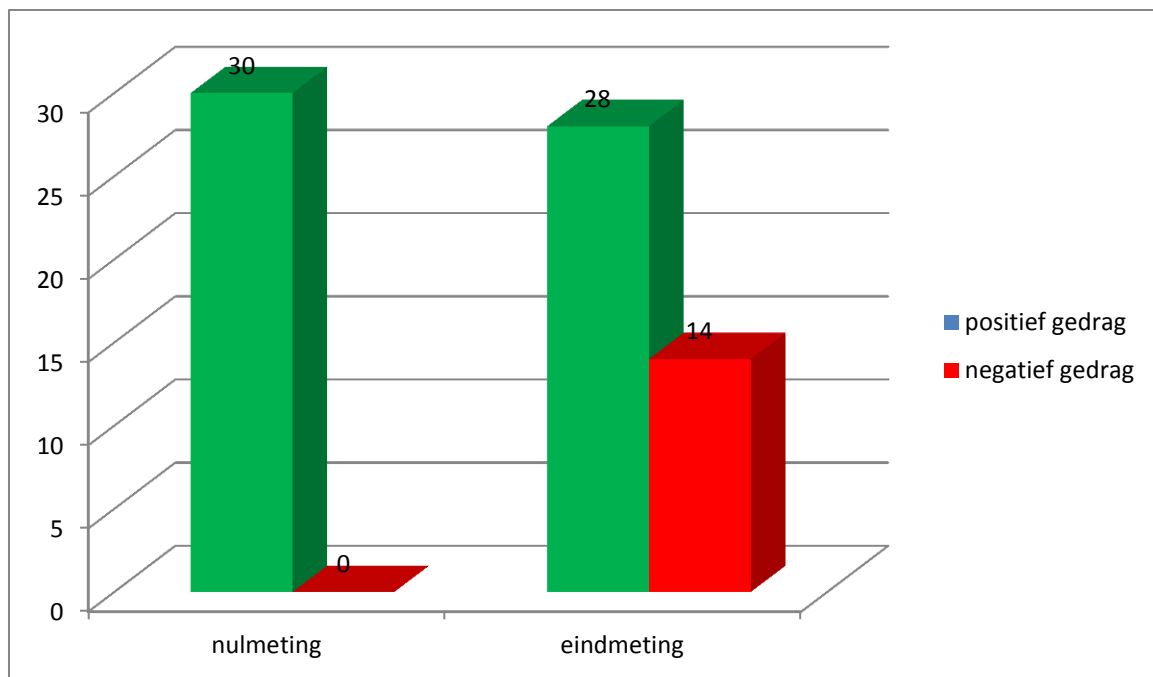
Kan een leerkracht met mijn manier van coachen effectieve stappen ondernemen in het preventief aanpakken van probleemgedrag in een klas?

Bij de nulmeting valt op dat de uitkomsten per docent erg verschillend zijn. Aan deze gegevens kan ik zien welke docenten meer ondersteuning nodig hebben van een intern leerling begeleider bij het aanpakken van probleemgedrag. Ik heb alle docenten sandwich feedback gegeven (zie bijlage.3)

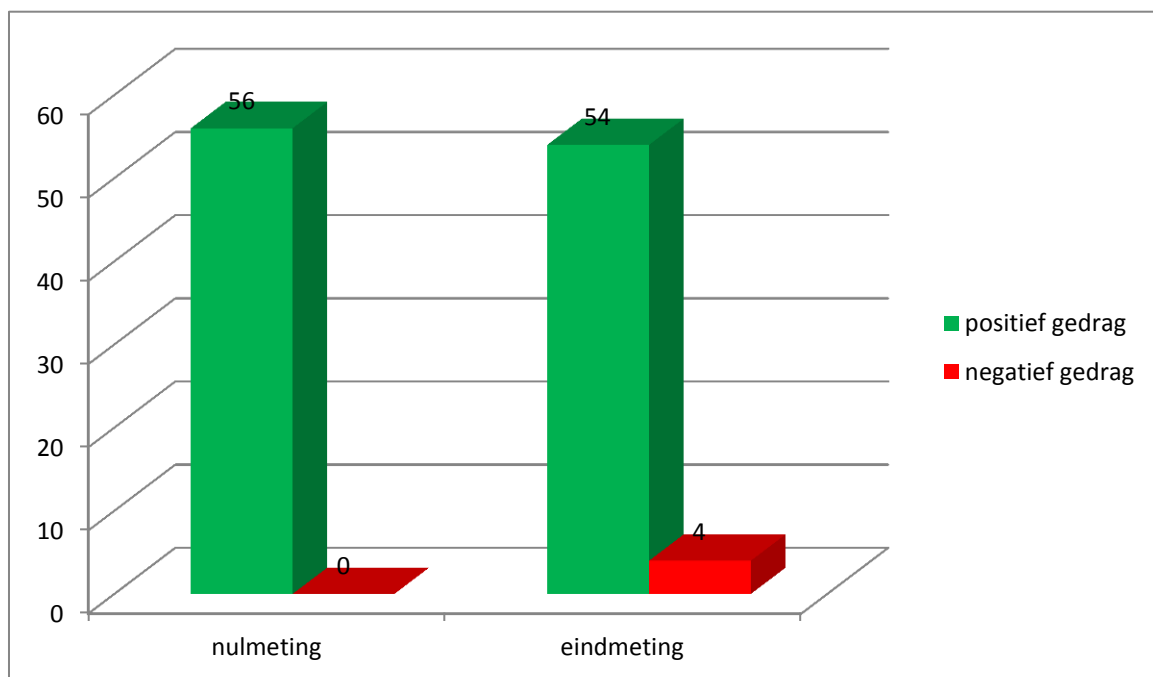
In onderstaande tabellen zie je een vergelijking tussen het aanwezige gedrag per docent tijdens de nulmeting en de eindmeting.

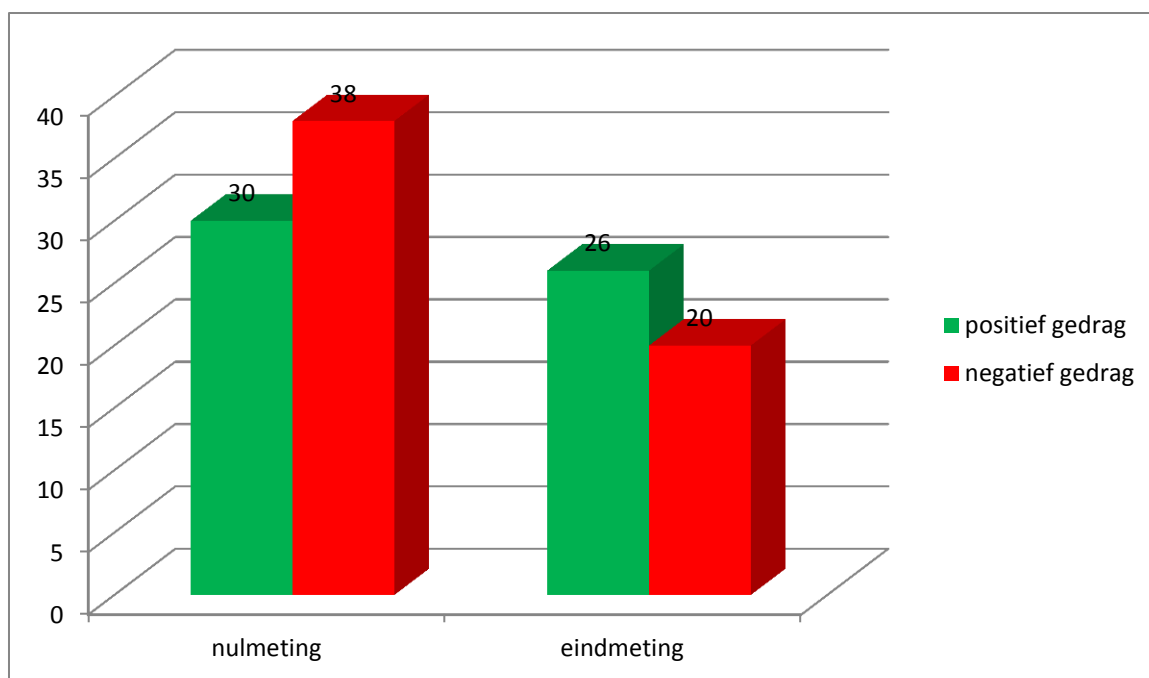
Tabel 4.6 docent A

Tabel 4.7 docent B

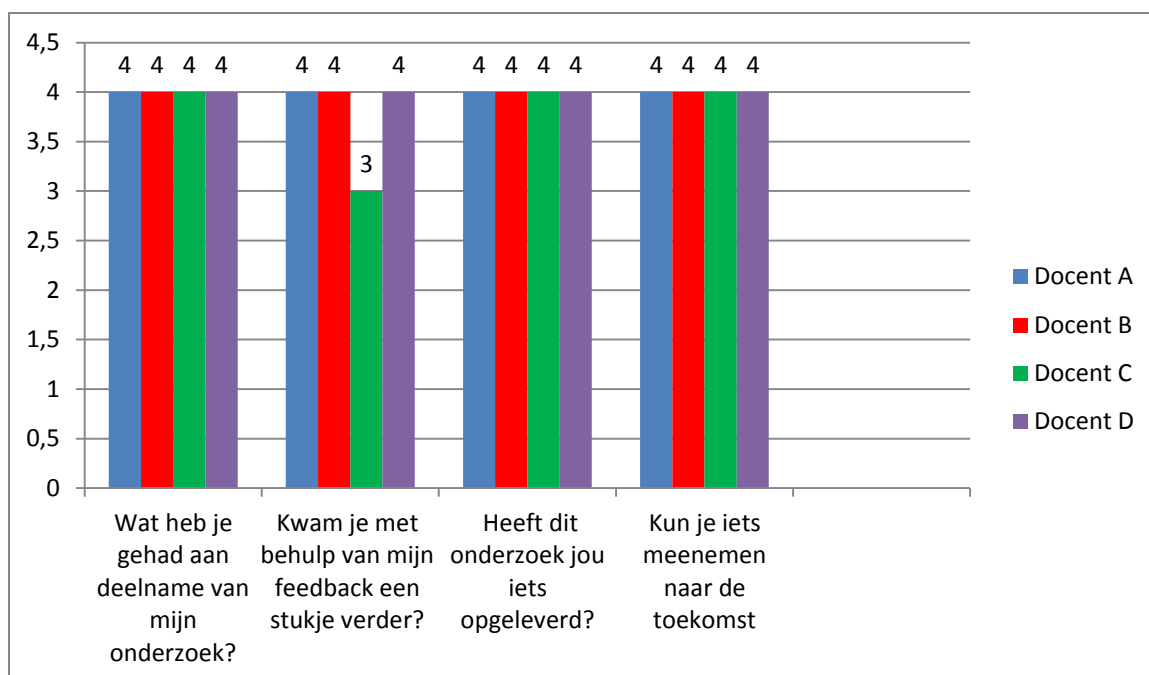

Tabel 4.8 docent C

Tabel 4.9 docent D

Uit bovenstaande tabellen kun je opmaken dat bij drie van de vier docenten het negatieve gedrag van leerlingen is afgenomen deze docenten hebben dus een effectieve stap hebben gezet bij het preventief aanpakken van probleemgedrag.

Tabel 4.6 eindevaluatie

Wat opvalt is dat alle docenten overal een vier op scoren. Alleen docent C scoort op vraag 2 een drie. Ik concludeer uit deze cijfers dat alle docenten profijt hebben gehad van deelname aan het onderzoek.

5. Conclusie en waardering onderzoek

In dit hoofdstuk heb ik vanuit de onderzoeksvragen mijn conclusie van het onderzoek beschreven.

Deelvraag 1

Wat is probleemgedrag?

In hoofdstuk 2 heb ik al aangegeven dat een definitie van probleemgedrag moeilijk te geven is. De definitie die ik gebruikte beschreef ook dat probleemgedrag een relatief concept is. Dat het gaat over het overtreden van de op dat moment geldende normen en regels. (Ploeg, 2007) Omdat er bij elke docent andere normen en regels gelden bleek het toch moeilijk te bepalen wat nu precies het probleemgedrag was in deze klas. Ik heb zelf gekozen voor het roepen door de klas en het niet opsteken van de vinger. De deelnemende docenten hebben hiermee ingestemd. Later bleek docent A toch minder last te ondervinden van dit gedrag omdat het een praktijkles betrof. Ook vanuit mijn onderzoek heb ik dus geen eenduidig antwoord kunnen geven op de vraag wat probleemgedrag is. Daarbij wil ik wel opmerken dat ik bij het bepalen van het aanwezige probleemgedrag ben uitgegaan van de gedragskaart (Baard, Elst, & Leijenhorst) Deze kaart bestaat uit een aantal basisgedragingen voor in de klas en daarmee heb ik het onderzoek wel beperkt. Het zou zo kunnen zijn als ik gekozen had om te kijken naar andere gedragingen dat ik dan wel tot een eenduidig antwoord was gekomen.

Deelvraag 2

Kunnen we gedragsregels inzetten om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?

Vanuit de theorie blijkt het inderdaad zo te zijn dat gedragsregels ingezet kunnen worden bij de aanpak van probleemgedrag. Voor deze vraag geldt eigenlijk hetzelfde als voor deelvraag 1.

Uit mijn onderzoek is dan ook gebleken dat het inzetten van gedragsregels er zeker voor kunnen zorgen dat het probleemgedrag afneemt. Het moet wel een onderdeel zijn van een aanpak. Ook het consequent zijn en het belonen kunnen onderdelen zijn bij het aanpakken van probleemgedrag. (Wolf & van Beukering, 2009)

Deelvraag 3

Laten leerlingen positiever gedrag zien wanneer de leerkracht consequent positief gedrag beloont en minder aandacht schenkt aan negatief gedrag?

Deze vraag had eigenlijk ook beantwoord kunnen worden vanuit de theorie. Er is hier al veel onderzoek naar gedaan en uit meerdere onderzoeken blijkt dat belonen effectief blijkt bij het aanleren van positief gedrag.

Toch heb ik uit de data van mijn onderzoek kunnen concluderen dat ik vanuit dit onderzoek deze vraag niet in alle gevallen positief kan beantwoorden. Daarbij moet ik wel opmerken dat ik heb gezien tijdens mijn eind-meting dat sfeer in de groep daadwerkelijk verbeterd is. Deels zal dit te maken hebben met het consequent positief belonen en minder aandacht schenken aan negatief gedrag. Deels kan dit ook met andere factoren te maken hebben. Collega A gaf in haar eindevaluatie aan dat ze vanuit de feedback die ik gegeven heb haar lessen meer is gaan structureren. Verder is deze docent nog meer gaan werken aan de relatie met deze leerlingen. In hoofdstuk twee heb je kunnen lezen dat relatie aangaan met leerlingen tot de interventies behoort bij het aanpakken van probleemgedrag. (Wolf & van Beukering, 2009) Dit zou dus ook een verklaring voor de afname kunnen zijn.

Ook is het zo dat bij docent B en C tijdens de nulmeting (tabel 4.3) geen probleemgedrag aanwezig is. Bij deze docenten kan dus nooit een afname van probleemgedrag gemeten worden. Hun eigen “pedagogische gereedschapskist” (Wolf & van Beukering, 2009) gevuld met eigen interventies heeft al genoeg geboden om het gedrag in deze klas preventief aan te pakken.

Zoals in hoofdstuk 2 staat bestaan er geen richtlijnen of wetenschappelijke feiten die aangeven wat een leraar in bepaalde situaties precies moet doen. Een situatie in de klas kan heel complex zijn en de docent moet met vele zaken rekening houden. Het interactieve karakter van het lesgeven en de kennis die daarbij gebruikt wordt verwijzen naar pedagogische tact: een alerte, bewuste weloverwogen omgang met leerlingen, maar ook naar vakinhoudelijke deskundigheid. (Wolf & van Beukering, 2009) Dit zie ik ook terug tijdens mijn onderzoek.

Het helpt leerlingen positiever gedrag te laten zien als een docent consequent positief gedrag beloont en minder aandacht schenkt aan negatief gedrag. Echter spelen er meerdere factoren zoals plaats, tijd, docent, enz. een dusdanige rol dat

enkel en alleen het inzetten van positieve gedragsbeloning er niet toe leidt dat leerlingen geen gedragsproblemen meer vertonen. Andere interventies zoals bijvoorbeeld structuur bieden en relatie aangaan met leerlingen zijn ook belangrijk.

Deelvraag 4

Kan een leerkracht met mijn manier van coachen effectieve stappen ondernemen in het preventief aanpakken van probleemgedrag in een klas?

In de theorie van SWPBS heb je kunnen lezen dat het oplossen van probleemgedrag binnen de school vraagt om maatwerk. Het is belangrijk om zicht te krijgen op de context waarin het probleem zich voordoet en op de onderliggende hulpvraag van zowel leerling als leerkracht. (Golly & Sprague, 2011) Wat kan een leerkracht inzetten om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoefte van leerlingen. Volgens Cauffman en van Dijk (2010) kan bij het verkrijgen van een goede hulpvraag oplossingsgericht werken een goed hulpmiddel zijn. Uit het onderzoek is gebleken dat docenten inderdaad een stap in de goede richting kunnen zetten bij het aanpakken van probleemgedrag in deze klas. Een docent die het meeste coaching nodig had heeft weinig met de gedragsregels gedaan maar heeft wel meer rust teruggekregen in de groep. Door het oplossingsgerichte motivatie interview in te zetten heeft zij haar eigen krachtbronnen aangeboord en op haar eigen manier de rust hersteld. Ook vertelde ze me dat ze door het meedoen met het onderzoek weer meer bewust is gaan kijken wat er gebeurt in de klas en wat die groep op dat moment nodig heeft en daar heeft ze op in gespeeld. Verder hebben alle docenten in de eindevaluatie (tabel 4.2) aangegeven dat ze door deze manier van coachen meer inzicht hebben gekregen in en meer bewust zijn geworden van hun eigen handelen in de klas.

Hoofdvraag

Wat hebben leerkrachten nodig aan begeleiding van een intern leerlingbegeleider om probleemgedrag in de klas preventief aan te pakken?

Uit mijn onderzoek blijkt dat het moeilijk is om met meerdere personen te komen tot een eenduidige omschrijving van wat probleemgedrag is in een klas. Verder blijkt dat als je die definitie moeilijk vorm kunt geven dat het dan ook lastig is om eenduidige regels op te stellen waar iedereen achter staat. Ook de manier van aanpak kan voor

iedereen anders zijn. Wel blijkt dat leerkrachten het prettig vinden dat er begeleiding is bij het kijken naar wat probleemgedrag is, bij het maken van een plan van aanpak en bij het uitvoeren van dit plan. De “sandwich feedback” en het “oplossingsgerichte motivatie-interview” kunnen de intern leerlingbegeleider helpen om de leerkrachten stappen te laten maken in de juiste richting bij het preventief aanpakken van probleemgedrag.

Uit mijn onderzoek blijkt dat leerkrachten veel hebben aan het vormen van eigen oplossingen door het oplossingsgericht coachen. Zoals eerder beschreven kunnen de gedragsregels en de consequente aanpak wel een hulpmiddel zijn, maar niet zonder de eigen authentieke aanpak van de docent.

Aanbevelingen

De methode SWPBS gaat heel ver in het naleven van disciplines en regels. Als SWPBS helemaal ingevoerd wordt, is er weinig ruimte voor eigen inbreng.

Door dit strakke kader los te laten en de dingen die aansluiten bij onze organisatie van SWPBS toe te passen is het een duidelijke, goed werkbare en plezierige methode. De coaching hierbij in de vorm van oplossingsgerichte feedback zorgt ervoor dat een leerkracht toch genoeg eigen inbreng heeft en een authentieke werkwijze behoudt.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in één klas bij meerdere vakdocenten. Als intern leerlingbegeleider heb ik samen met deze docenten een stap kunnen zetten in de goede richting bij het aanpakken van probleemgedrag.

Aanbevelingen voor intern leerling begeleiders om leerkrachten te coachen bij de preventieve aanpak van probleemgedrag zijn:

Blijf “dicht” bij de leerkracht. Luister, wat zij wil, stem goed af op wat ze zegt.

Sluit aan bij de competenties van een leerkracht. De leerkracht mag zelf zijn tempo en doelen bepalen. De betrokkenheid is erg belangrijk en verhoogt het succes.

Ontdek via oplossingsgerichte vragen wat de wensen en mogelijkheden van de leerkracht zijn. Het oplossingsgericht motivatie interview en de “sandwich feedback” kunnen hier een goed hulpmiddel bij zijn.

.

Blijf steeds zoeken naar wat werkt en stop met wat niet werkt. De eindevaluatie met de leerkrachten was zinvol en levert jou als intern leerlingbegeleider bruikbare feedback.

Bij een vervolgonderzoek zou ik gedragsregels schoolbreed willen inzetten. Deze methode kan werken, maar dan moet iedereen, die met de leerlingen te maken heeft, van conciërge t/m de directeur op de hoogte zijn van de gemaakte afspraken. Iedereen moet de afspraken naleven en handhaven.

Uit dit onderzoek is gebleken, dat een leerkracht baat kan hebben bij het inzetten van deze methode en dat zij oplossingsgerichte coaching hierbij als zinvol en prettig ervaren.

6. Reflectie

Hoe heb ik het onderzoek ervaren?

Ik heb erg opgezien tegen het doen van dit onderzoek. Het heeft dan ook even nodig gehad voordat het onderzoek vorm kreeg. Naarmate ik verder in het gehele proces kwam merkte ik dat ik steeds nieuwsgieriger werd naar uitkomsten en dat er misschien wel hele andere uitkomsten uitkwamen dan ik verwacht had.

Ook ben ik op een gegeven moment vastgelopen doordat een collega de gedragsregels niet had ingezet. Ik had het idee dat mijn onderzoek ging mislukken. Uiteindelijk is dit moment voor mij het grootste leermoment van mijn onderzoek geweest. Ik moest me op dat moment professioneel opstellen en ervoor zorgen dat deze docent mijn aanpak toch op zou pikken. Dit is uiteindelijk ook gelukt.

Persoonlijke reflectie op het verloop van het onderzoek

Mijn relatie met mijn collega's hebben een belangrijke rol gespeeld bij het doen van dit onderzoek. Een college staat heel dicht bij mij en onze relatie zou je ook vriendschappelijk kunnen noemen. Toen vervolgens bleek dat deze collega het minst zichtbaar actief bezig was met het onderzoek zakte de moed mij wel even in de schoenen. Vooral toen ik het idee had dat diegene niet eerlijk was over wat ze wel of niet had gedaan met het inzetten van de gedragsregels heb ik het even moeilijk gehad. Dit gaf het doen van het onderzoek ook wel een emotionele lading en het heeft me ook wel aan het twijfelen gebracht over de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van deze collega. Uiteindelijk heb ik dit wel opgepakt en zoals je eerder hebt kunnen lezen heb ik mijn onderzoeksvraag bijgesteld. Het naar behoeften coachen van collega's kwam meer centraal te staan, waardoor het onderzoek voor mij zowel interessanter als leerzamer is geworden. Het heeft mij geleerd om professioneel te handelen op moeilijke momenten. Het blijkt voor mij mogelijk te zijn om zowel professioneel als vriendschappelijk met collega's om te gaan. Als ik in gesprek ga vergt dit wel meer voorbereiding en het is zeker moeilijker als met iemand die ik alleen als collega spreek.

Reflectie op mijn persoonlijke professionele ontwikkeling

Door het onderzoek ben ik me meer bewust geworden van de verschillen tussen de manier van lesgeven van leerkrachten. Niet alle leerkrachten zagen hetzelfde als

probleemgedrag en hadden last van hetzelfde gedrag. De een vond het belangrijk om heel consequent te zijn en heeft regels nodig om duidelijk te zijn naar leerlingen. De andere docent heeft meer ingezet op relatie en structuur van de les.

Ook de manier van lesgeven speelt een belangrijke rol. Een docent vindt het leuk om discussies te voeren en doen dat op een vrije manier, dan wordt er dus ook door de klas geroepen en geen vinger opgestoken door leerlingen. Het wil niet zeggen dat het dan een rommelige les is.

Ik zal me dus heel bewust moeten zijn van mijn eigen bril. Dat ik niet tegen roepen door de klas kan wil niet zeggen dat een ander daar ook niet tegen kan. Zo blijkt dat iedereen zijn eigen normen, waarden en manier van lesgeven heeft. Daar moet ik me goed bewust van zijn.

Reflectie op mijn ontwikkeling als onderzoeker

Ik had nooit gedacht dat het doen van onderzoek zo dynamisch en verassend kon zijn. Ik heb bijna mijn eigen waarheid weerlegt. Ik was overtuigd van SWPBS en zou het liefste het helemaal inzetten in onze organisatie. Ik zie nu dat dat geen oplossing is voor ons probleem. Er zijn heel veel collega's die helemaal geen probleem hebben. En dat is mooi om daarachter te komen. Dat laat maar weer eens zien dat je eigen waarheid de waarheid helemaal niet hoeft te zijn. En dat het goed is om af te gaan op data in plaats van de geluiden en geruchten in de gang. Data kunnen een hoop helderheid verschaffen. En ons dus ook in laten zien dat het helemaal niet zo erg is als het lijkt.

Verder blijkt wel dat onderzoek doen nooit iets zal worden wat ik heel graag doe. Het bijhouden van de data en goede onderzoeksmethodieken zoeken is voor mij niet makkelijk. Tijdens het verzamelen van de data blijkt dat ik op sommige punten toch iets nauwkeuriger te werk had moeten gaan. Bijvoorbeeld bij het bepalen wat probleemgedrag is heb ik niet breed genoeg geïnventariseerd. Hierdoor blijkt tijdens het onderzoek dat er een docent is die weinig kan met de gedragsregels die opgesteld zijn aan de hand van het bepaalde probleemgedrag.

Ook de docenten die deel hebben genomen aan het onderzoek zijn gekozen aan de hand van veelal praktische omstandigheden zoals vrije uren in het lesrooster. Hier liep ik tegenaan omdat ik het onderzoek moest doen tijdens mijn werk. Als ik als

professional een onderzoek moet uitvoeren mogen praktische overwegingen natuurlijk niet leidend zijn.

Verder zou ik me de volgende keer vanaf het eerste moment professioneler opstellen. Doordat ik dat nu niet heb heeft het onderzoek meer een vrijblijvend karakter gekregen.

Doelrealisatie

Mijn doel is zeker bereikt. Het gaat een stuk beter met deze klas en er is meer rust. Ik denk dat ik een aantal docenten inzicht heb gegeven in hun eigen handelen door het oplossingsgericht coachen. En dat ik ze door deze bewustwording is staat heb gesteld om het probleemgedrag in deze klas preventief aan te pakken Ik ben me bewust geworden van het belang van maatwerk. Het niet inzetten van handelingsadviezen of het niet naleven van handelingsplannen zijn aan de orde van de dag. In elk onderzoek wat ik voor de modules heb gedaan liep ik er steeds weer tegenaan dat het bijna onmogelijk is om voor een klas een eenduidige aanpak te bedenken en om deze na te leven. Dit omdat een leerling 10 tot 15 verschillende docenten kan hebben.

Toekomst

Ondertussen heb ik tijdens een studiemiddag een presentatie gegeven over de preventieve aanpak van probleemgedrag. Ik heb geïnventariseerd waar we als team tegenaan lopen wat betreft probleemgedrag. Met deze inventarisatie ben ik in gesprek gegaan met de teamleiders van onder en bovenbouw met als doel te komen tot een schoolbrede preventieve aanpak van probleemgedrag. Om te beginnen gaan we komend schooljaar aan de slag met een nieuw time out systeem en beginnen we met het opstellen van een aantal basis gedragsregels die schoolbreed ingezet moeten worden.

Literatuur

- (sd). Opgeroepen op december 8, 2012, van <http://www.mindacademy.nl/nlp/sandwich-feedback-model>
- (sd). Opgeroepen op 12 8, 2012, van <http://www.gedragsproblemenindeklas.nl/gedragsproblemen-gedragsproblemen.php#observatiemethoden>
- Acker, J. v. (2005). *Probleemgedrag in de klas en agressie op school*. Antwerpen: De Boeck.
- Baard, M., Elst, D. v., & Leijenhorst, M. v. (sd). Opgeroepen op november 12, 2012, van <http://www.uitgeverijpica.nl/index.php/ontwikkelingsstoornissen/89-ongewild-lastig-in-de-puberteit-en-adolescentiel>
- Cauffman, L., & van Dijk, D. J. (2010). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Delfos, M. (2006). *Ik heb ook wat te vertellen, communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: SWP.
- Durrant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Apeldoorn: Garant.
- Golly, A., & Sprague, J. (2011). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren*. Meppel: Ten Brink.
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant.
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., & Scheepsmma, W. (2010). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Pameijer, N., van Beukering, T., & de Lange, S. (2009). *handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Leuven: Acco.
- Ploeg, J. v. (2007). *Gedragsproblemen. Ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Wolf, K. v., & van Beukering, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen het denken en handelen van leraren*. Leuven: acco.

Bijlagen

Bijlage 1

gedragsregels

Beste collega's

Ik heb een aantal weken bij jullie in de les 2KB2 mogen observeren voor mijn afstudeeronderzoek.

Tijdens die observatie (0-meting.)heb ik geturfd op onderstaande gedragingen

Positief gedrag	Negatief gedrag
Leerlingen steken hun vinger op.	Leerlingen roepen door de klas
Leerlingen nemen actief deel aan de les	Leerlingen zijn met andere zaken bezig
Leerling accepteert correctie door leerkracht	Leerlingen geven weerwoord
Leerlingen wachten tot de docent een beurt geeft.	Leerlingen geven ongevraagd antwoord.

Nu zijn mij daarbij een aantal zaken opgevallen. Met name het roepen door de klas kwam in een aantal lessen veelvuldig naar voren. Leerlingen roepen naar elkaar door de klas, maar geven ook ongevraagd antwoord, of beginnen te praten zonder de vinger op te steken. Ook het accepteren van een correctie door een leraar is voor sommige leerlingen lastig. Vooral de leerlingen met een gedragsstoornis hebben hier een aandeel in. Dit alles zorgt voor onrust in de klas.

Tijdens het onderzoek ga ik uit van de methode “School Wide Positive behavior Support.”

Deze methode pretendeert, dat het gedrag van leerlingen kan verbeteren door het hanteren en herhalen van gedragsafspraken. Het complimenteren op het goede gedrag is van groot belang! Het positief bezig zijn met het gedrag, dat je wilt zien met behulp van het geven van complimenten aan de groep of de individuele leerling moet uiteindelijk beter gedrag laten

zien! Probeer minder of geen aandacht te schenken aan het negatieve gedrag.

Veel

aandacht schenken aan het negatieve gedrag kan dit gedrag versterken.

Herhaal, welk positief gedrag je wilt zien. De leerling(en), die herhaaldelijk negatief

gedrag blijven laten zien moeten bijvoorbeeld nablijven en kunnen met de leerkracht in

gesprek over welk gedrag zij wel moeten laten zien en waarom!

Ik wil de volgende afspraken met de leerlingen van 2kb2 maken:

- Tijdens zelfstandig werken overleg ik alleen met diegene die naast me of bij me aan tafel zit.
- Ik neem actief deel aan de les.
- Ik steek mijn vinger op, als ik wat wil zeggen of vragen.
- Ik accepteer een correctie door de docent. Als ik het er niet mee eens ben kom ik er na de les op terug.

Tips, die voor alle docenten, die les geven aan 2KB2 van belang zijn:

1. Bespreek de regel(s), die je wilt zien. Controleer of de leerlingen begrijpen wat je bedoelt. Spreek ook de consequenties af als ze zich niet aan de regels houden.
2. Blijf dicht bij jezelf. "Ik wil, dat....."
3. Creëer succeservaringen
4. Complimenteer bij goed gedrag!
5. Blijf goed gedrag bekrachtigen tot het een automatisme is geworden.
Herhalen blijft belangrijk.
6. Schenk zo min mogelijk aandacht aan het ongewenste gedrag en richt je op de leerlingen, die het goede gedrag laten zien.
7. Gebeurt ongewenst gedrag regelmatig bij dezelfde leerling, neem de leerling dan apart attendeer hem op de gemaakte afspraken en bekrachtig daarna het gewenste gedrag met complimenten.
8. Zeg kort en beknopt wat de leerlingen wel moeten doen! Gebruik concrete taal!
9. Bespreek aan het eind van iedere les hoe het gegaan is en geef waar mogelijk een compliment!

In week 14 kom ik nog een keer observeren en zal ik jullie op een oplossingsgerichte manier feedback geven.

De eindevaluatie wil ik in week 17 plannen en dan hoop ik mijn onderzoek af te kunnen ronden.

Tijdens die observaties zal ik kijken naar:

- Worden de gedragsregels actief aangeleerd?
- Zijn de consequenties op negatief gedrag duidelijk?
- Worden er complimenten uitgedeeld?
- Wordt er minder aandacht geschonken aan negatief gedrag en positief gedrag meer bekrachtigd?
- Is er al een verbetering in gedrag van leerlingen zichtbaar.

Alvast heel erg bedankt voor jullie medewerking!

Bijlage 2

Observatieformulier

Docent:

Ik heb de volgende afspraken met de leerlingen van 2kb2 gemaakt:

- **Tijdens zelfstandig werken overleg ik alleen met diegene die naast me of bij me aan tafel zit.**
- **Ik neem actief deel aan de les.**
- **Ik steek mijn vinger op, als ik wat wil zeggen of vragen.**
- **Ik accepteer een correctie door de docent. Als ik het er niet mee eens ben kom ik er na de les op terug.**

gedragsturflijst

Positief gedrag	Negatief gedrag
Leerlingen steken hun vinger op.	Leerlingen roepen door de klas
Leerlingen nemen actief deel aan de les	Leerlingen zijn met andere zaken bezig
Leerling accepteert correctie door leerkracht	Leerlingen geven weerwoord
Leerlingen wachten tot de docent een beurt geeft.	Leerlingen geven ongevraagd antwoord.

Tussenstand aanleren gedragsregels:

Worden de gedragsregels actief aangeleerd?

1 10

Zijn de consequenties duidelijk?

1 10

Worden er complimenten uitgedeeld?

1 10

Wordt er minder aandacht geschonken aan negatief gedrag en positief gedrag meer bekrachtigd?

1 10

Is er al een verbetering in gedrag van leerlingen zichtbaar?

Anneloes Eichhorn

1	10
---	----

Worden de consequenties uitgevoerd

1	10
---	----

Bijlage 3

Voorbeeld Sandwich feedback docent A na de nulmeting

Wat ging er goed:

Er hangt een hele positieve sfeer in het lokaal, je merkt dat leerlingen zich op zijn gemak voelen.

Vraag:

Zou je tijd hebben om van te voren meer materialen klaar te zetten zodat je dat tijdens de les niet meer hoeft te doen?

Zijn er bepaalde regels die gelden in het lokaal?

Kun je meer verbale complimenten geven aan leerlingen die hard aan het werk zijn, en minder letten op het negatieve gedrag van leerlingen?

Tip:

Maak meer visueel, door bijvoorbeeld een planning van een les op het bord te schrijven. Alle leerlingen weten dan wat ze moeten doen, en hoeven dat dan niet steeds te vragen.

Wat er nog meer goed ging:

Je bent erg aanwezig in de klas en hebt oog voor de leerling. Je hebt veel individuele aandacht voor leerlingen.

Bijlage 4

Oplossinggericht motivatieinterview tussenmeting

Datum: 17 april

Docent A

Waar zou je jezelf nu plaatsen op een schaal van 1 tot 10

6

Wat heb je al gedaan om daar te komen? En wat nog meer?

Een duidelijk start en einde aan mijn les gemaakt. Maar ook het visualiseren van een planning op het bord. Verder probeer ik tijdens de les alle leerlingen even individueel een compliment te geven. Wat voor mij werkt is om de leerlingen juist buiten de les ook even te laten merken dat je ze ziet en in ze geïnteresseerd bent. Een relatie opbouwen met deze leerlingen.

Wie heeft je geholpen? Op welke manier? Wie nog meer?

Het hele principe van dit onderzoek heeft ervoor gezorgd dat ik meer bewust ben gaan kijken naar mijn manier van lesgeven. Ook de kinderen helpen je en geven je stimulans als je merkt dat er door een verandering van mijn gedrag de leerlingen ook positiever worden.

Hoe zou je weten dat je nog een stapje vooruit bent gegaan op de schaal? Wat kun je daarvoor doen?

Als ik meer ontspannen voor de klas kan staan, als het mijn eigen ding wordt en ik niet meer na hoeft te denken over deze aanpak. En als ik zie dat de leerlingen meer ontspannen in mijn klas zitten. En als ik uiteindelijk met een goed gevoel op dit schooljaar met deze klas terug kan kijken.

Me bewust blijven bezig houden met wat deze leerlingen nodig hebben aan aanpak.

Wie zou je vertellen over je vooruitgang?

De leerlingen in de klas, maar ook mijn man die natuurlijk veel mee heeft gekregen van de perikelen in deze klas.

Bijlage 5

Voorbeeld eindevaluatie docent A

Eindevaluatie

Wat heb je gehad aan de deelname van mijn onderzoek?

Weinig 1 2 3 **4** 5 Veel (graag omcirkelen.)

Toelichting:

Door je tips ben ik in het algemeen gestructureerder geworden. Ik gebruik het bord voor alle groepen nu dagelijks en structuur geeft rust zowel bij de leerlingen als bij mijzelf.

Kwam je met behulp van de feedback een stukje verder?

Weinig 1 2 3 **4** 5 Veel (graag omcirkelen)

Toelichting:

Zie boven: het is noodzakelijk om gebruik te blijven maken van structuur middelen onder andere het bord. Doe ik dat niet verval ik weer in onrust en vallen bepaalde leerlingen niet op. Die krijgen door de rust juist aandacht.

Heeft dit onderzoek voor jou iets opgeleverd?

Weinig 1 2 3 **4** 5 Veel (graag omcirkelen.)

Toelichting:

Structuur maar ook eye-openers wat betreft wat wel en niet werkt bij mijzelf. Ik merk dat ik het soms helemaal niet erg vind als leerlingen praten, hetzij het rustig gebeurt. Vieren en aanspannen blijft een punt in de organisatie en voel gelukkig goed aan wanneer dat kan.

Kun je uit de ervaringen van dit onderzoek iets meenemen naar de toekomst?

Weinig 1 2 3 4 5 Veel (graag omcirkelen.)

Toelichting:

Ons vak is best vrij maar daarin structuur brengen is heel goed mogelijk. Om beter te kunnen observeren en handelen is dit een goede manier. Niet pamperen maar zelf laten leren.

Heb je nog tips voor mij?

Ondanks dat we goede vriendinnen zijn was het voor mij best spannend dat je erbij was. (raar maar waar) misschien is een tip daarin dat we iets minder vrijblijvend de voorbereiding en afsluiting hadden moeten doen.

Dankjewel voor alle inzet en voor het hier en nu in mijn les.

groeten

Heel erg bedankt voor de deelname.

